

και εξοπλισμού Ειδικής Αγωγής.

• **Περιφερειακά όργανα** σήμερα είναι οι **Περιφέρειες**. Η χώρα διαιρείται σε 13 Περιφέρειες, επικεφαλής κάθε Περιφέρειας είναι ο Περιφερειάρχης, ο οποίος διορίζεται από την Κυβέρνηση.

Η Περιφέρεια έχει αρμοδιότητα για το σχεδιασμό, προγραμματισμό, συντονισμό και εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης περιοχής, π.χ. η εκτέλεση δημοσίων έργων, όπως λιμάνια, αεροδρόμια στο νομό Έβρου, ανήκουν στην περιφέρεια Θράκης γιατί αφορούν την ανάπτυξή της. Τα περιφερειακά όργανα εποπτεύονται και ελέγχονται από τα Κεντρικά Κρατικά Όργανα (Υπουργεία).

Β. Αυτοδιοίκηση: Το Σύνταγμά μας προβλέπει τη δημιουργία νομικών προσώπων* τα οποία ασκούν δημόσια εξουσία (Δήμοι, Κοινότητες, Πανεπιστήμια). Αυτός ο τρόπος οργάνωσης ονομάζεται **αυτοδιοίκηση**.

Το κράτος δημιουργεί αυτά τα νομικά πρόσωπα και τους παρέχει εξουσία, επειδή κυριαρχεί η αντίληψη ότι με αυτό τον τρόπο μπορεί να μειωθεί το χάσμα ανάμεσα στον πολίτη και την εξουσία, να δημιουργηθούν ευκαιρίες ενεργητικής συμμετοχής του πολίτη στα κοινά και να ενδυναμωθεί το αίσθημα της ευθύνης και του καθήκοντος απέναντι στην κοινωνία.

Το Σύνταγμά μας προβλέπει το θεσμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι Κοινότητες Νομαρχίες) και το θεσμό της Αυτοδιοίκησης που αφορά το Άγιο Όρος και τα Πανεπιστήμια (ΑΕΙ).

φωτ. 11.2 Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας. Το κράτος αλλά και η τοπική αυτοδιοίκηση έχουν δημιουργήσει δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν ως ιδιωτικές επιχειρήσεις με κρατικό έλεγχο (π.χ. ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, Δημοτική Επιχείρηση Έργων και Ανάπτυξης Δήμου Ν. Ιωνίας). Οι λόγοι δημιουργίας αυτών των επιχειρήσεων είναι η παροχή φτηνών αγαθών πρώτης ανάγκης στους πολίτες, η καταπολέμηση της ανεργίας, η περιφερειακή ανάπτυξη.

φωτ. 11.3 Λογότυπο Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (www.asep.gr). Στη χώρα μας λειτουργούν κάποια όργανα, ως ανεξάρτητα από το κράτος διοικητικές αρχές. Τα όργανα αυτά ασχολούνται κυρίως με την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη. Τέτοιες αρχές είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, στον οποίο ανήκει και ο Συνήγορος για τα δικαιώματα του παιδιού, η Αρχή της Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ), ο Τραπεζικός Μεσολαβητής κ.ά.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Αποκεντρωτικό Σύστημα

Κεντρικά – Περιφερειακά Όργανα

Αυτοδιοίκηση

11.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η **Τοπική Αυτοδιοίκηση** θεωρείται δημοκρατικός θεσμός και βασική προϋπόθεση για την πραγμάτωση της λαϊκής κυριαρχίας. Η Δημοκρατία πρέπει να θεμελιώνεται από κάτω προς τα πάνω (από το λαό προς την εξουσία) και αυτό επιτυγχάνεται με την τοπική αυτοδιοίκηση. Το Σύνταγμα στο άρθρο 102 κατοχυρώνει την

*Νομικά Πρόσωπα: ενώσεις προσώπων που εξυπηρετούν ένα ορισμένο σκοπό και αναγνωρίζονται από το νόμο ως πρόσωπα, με δικαιώματα και υποχρεώσεις.

φωτ. 11.4 Η ίδρυση από τον Καποδίστρια του Πανελληνίου Συμβουλευτικού Σώματος.

ύπαρξη **Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)**. Όλες οι υποθέσεις τοπικής σημασίας (π.χ. η κατασκευή ή η φροντίδα των σχολικών κτηρίων, η διαμόρφωση και η επισκευή των πεζοδρομίων, οι χώροι αναψυχής και πρασίνου, η καθαριότητα) ανήκουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ. Οι ΟΤΑ δεν έχουν μόνο αρμοδιότητες, αλλά και δικαιώματα και υποχρεώσεις, έχουν δικούς τους υπαλλήλους, δικά τους έσοδα και περιουσία και δικό τους προϋπολογισμό. Η βασική τους όμως χρηματοδότηση γίνεται από τον κρατικό προϋπολογισμό μέσω της Περιφέρειας.

11.2.1 Α' Βαθμός: Δήμοι και Κοινότητες

Ο νόμος προβλέπει δύο ειδών Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' βαθμού. Όσες πόλεις έχουν πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους ή είναι πρωτεύουσες νομών ανεξάρτητα πληθυσμού, αποτελούν **δήμους**. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που έχουν χαρακτηριστεί ως Δήμοι κωμοπόλεις με μικρότερο πληθυσμό (Λουτροπόλεις ή κωμοπόλεις με ιστορική σημασία). Κάθε αυτοτελής συνοικισμός που έχει πληθυσμό τουλάχιστον 1500 κατοίκους και οικονομική ικανότητα ώστε να παραμείνει βιώσιμος μπορεί να αποτελέσει **κοινότητα**.

Με το Ν. 2539/1977 «Περί συγκροτήσεως της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Σχέδιο Καποδίστρια), η χώρα μας έχει 900 Δήμους και 133 Κοινότητες. Επικεφαλής των Δήμων και των Κοινοτήτων, είναι οι Δήμαρχοι, οι Κοινοτάρχες και τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια, που εκλέγονται κάθε 4 χρόνια με άμεση και καθολική ψηφοφορία.

Δήμοι με πληθυσμό πάνω από 150.000 κατοίκους διαιρούνται σε **δημοτικά διαμερίσματα**. Επίσης, ο Δήμος ή η Κοινότητα μπορεί να διαιρέσει την περιοχή σε συνοικίες και να δημιουργήσει **συνοικιακά συμβούλια** με σκοπό την προώθηση της συμμετοχής του λαού στις τοπικές υποθέσεις.

Οι Δήμοι και Κοινότητες μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες στους κατοίκους τους, όπως:

- **Περιβαλλοντικές:** κατασκευή υπονόμων και αποχέτευσης, καθαρισμός δρόμων και συλλογή απορριμμάτων, κατασκευή δρόμων, πλατειών, κοιμητηρίων.
- **Προσωπικές:** κατασκευή και συντήρηση σχολικών κτηρίων, ίδρυση Κέντρων Ανοιχτής Περιθάλψης, ψυχαγωγίας υπερηλίκων, κέντρων νεότητας, παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών.
- **Πολιτιστικές:** δημιουργία κήπων, χώρων αναψυχής, αθλητικών κέντρων, βιβλιοθηκών, πινακοθηκών, θεάτρων.

*Τοιχογραφία από τη Βουλή
«Είτε με τις αρχαιότητες, είτε με Ορθοδοξία,
των Ελλήνων οι κοινότητες φτιάχνουν άλλο γα-
λαξία» Διον. Σαββόπουλος.*

Ο πρώτος νόμος «Περί σχηματισμού και διαιρέσεως των Δήμων», στην ιστορία του ελληνικού κράτους, ψηφίστηκε το Δεκέμβριο του 1833 και τον Οκτώβριο του 1834, σχηματίστηκε ο Δήμος Αθηναίων. Μέχρι να φτάσουμε στην τελευταία οργάνωση του συστήματος αυτοδιοίκησης « Καποδίστριας» που ισχύει σήμερα, πέρασαν περίπου 170 χρόνια. Η Τοπική όμως Αυτοδιοίκηση έχει τις ρίζες της στο Βυζάντιο. Στην τουρκοκρατία οι κοινότητες είχαν κυρίως την ευθύνη της εισπραξης των φόρων του Σουλτάνου. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένας υψηλός βαθμός αυτοδιοίκησης (Μαδεμοχώρια στη Χαλκιδική, Ζαγόρι, χωριά Πηλίου και Αμπελακίων) που βοήθησε κατά πολύ στην αφύπνιση της εθνικής συνείδησης και στην Επανάσταση του 1821. Από το βιβλίο της Ιστορίας, να αντλήσετε πληροφορίες για τη δράση των κοινοτήτων στην Τουρκοκρατία και το Νεοελληνικό κράτος.

φωτ. 11.5 Ψηφοφορία εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη νομοθεσία που ισχύει στη χώρα μας κατοχυρώνονται σχετικά ασφαλώς διάφορες μορφές άμεσης δημοκρατίας, ιδιαίτερα με την πρόβλεψη της «λαϊκής συμμετοχής» σε συνελεύσεις των κατοίκων π.χ. Συνοικιακά Συμβούλια. Η συμμετοχή όμως αυτή έχει περισσότερο συμβουλευτικό χαρακτήρα. Τον Ιούνιο του 2003, ο δήμος Μάνδρας διεξήγαγε δημοψήφισμα με αφορμή τη χωροθέτηση ως μελλοντικών χώρων υγειονομικής ταφής σκουπιδιών (ΧΥΤΑ), τεσσάρων σημείων στην περιοχή του. Να ανταλλάξετε απόψεις στην τάξη σχετικά με την αναγκαιότητα ψήφισης νόμων που πρέπει να προβλέπουν με σαφήνεια μορφές άμεσης δημοκρατίας, όπως π.χ. το δημοψήφισμα, για διάφορα σοβαρά προβλήματα που απασχολούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

- **Προστασίας:** κατασκευή έργων προστασίας από πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές και
- **Παραγωγικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες:** εκμετάλλευση τοπικών φυσικών πόρων και ήπιων μορφών ενέργειας, κατασκευή κατοικιών για τους δημότες.

11.2.2 Β' Βαθμός: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Η έκταση και η ονομασία κάθε νομαρχιακής αυτοδιοίκησης συμπίπτει συνήθως με αυτήν του νομού και η έδρα της είναι η πρωτεύουσά του. Το Νομαρχιακό Συμβούλιο και ο Νομάρχης εκλέγονται άμεσα από το λαό κάθε τέσσερα χρόνια, ταυτόχρονα με τα όργανα της Α' Βάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Οι **Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις** δεν ασκούν εποπτεία στους Δήμους και τις Κοινότητες και δεν υπάρχει μεταξύ τους ιεραρχική σχέση. Όμως στην πράξη, υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ τους, επειδή τις πιστώσεις για τα τοπικά έργα διαχειρίζεται η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση. Οι Νομάρχες μαζί με τους Δήμους συντάσσουν προγράμματα δραστηριοτήτων, η απόφαση όμως για την εφαρμογή τους και η χρηματοδότησή τους γίνεται από την Περιφέρεια.

Ο νόμος προβλέπει τη μεταφορά αρμοδιοτήτων της κρατικής διοίκησης στις Νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις, καθώς και τη διάθεση σε αυτές των αναγκαίων πόρων για την πραγμάτωση του έργου τους. Οι Νομαρχίες έχουν εξουσία σε τοπικά θέματα που δεν είναι αποκλειστικά αρμοδιότητα των Δήμων και Κοινοτήτων (π.χ. κατασκευή ενός δρόμου που συνδέει δύο ή τρεις δήμους).

φωτ. 11.6 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών πηγή ΕΕ.

Θεσμικό όργανο της ΕΕ είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών. Σε αυτήν συμμετέχουν οι εκπρόσωποι των τοπικών και Περιφερειακών Αρχών των κρατών μελών (Δήμαρχοι-Περιφερειάρχες). Η Επιτροπή γνωμοδοτεί για νόμους της ΕΕ, που έχουν συνέπειες σε τοπικό επίπεδο (περιβάλλον, εκπαίδευση, υγεία, μεταφορές, απασχόληση).

✎ Να ενημερωθείτε για τη συμμετοχή της τοπικής σας κοινότητας και για πιθανές προτάσεις που έκαναν.

φωτ. 11.7 Οι Δήμοι της χώρας αναπτύσσουν πολιτιστικές δραστηριότητες.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Δήμοι - Κοινότητες (Α' Βαθμός)

Νομαρχίες (Β' Βαθμός)

Εργασίες-δραστηριότητες

1. Να καταγράψετε τα Υπουργεία και τις Υπηρεσίες στις οποίες μπορούμε ως πολίτες να απευθυνθούμε για τα παρακάτω ζητήματα: Πανελλαδικές εξετάσεις, υδροδότηση, ηλεκτροδότηση, διορισμός στο Δημόσιο, καταγγελία σχετικά με αυταρχική συμπεριφορά κρατικών Υπηρεσιών σε βάρος του πολίτη, καταστροφή πεζοδρομίου, έλλειψη κάδων για ανακυκλώσιμα σκουπίδια.
2. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιχορηγεί Προγράμματα αδελφοποιήσεων των πόλεων, μέσω των τοπικών Δήμων, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο δίκτυα πόλεων και πολιτών. Στόχος είναι «να γνωρίσουμε και να καταλάβουμε ο ένας τον άλλον καλύτερα». Να ενημερωθείτε για τα πιθανά προγράμματα αδελφοποιήσεων που αναπτύσσει ο Δήμος/Κοινότητα της περιοχής σας ή να προτείνετε τη διενέργειά τους.
3. Οι Δήμοι πραγματοποιούν αναπτυξιακά (π.χ. Τεχνολογικό Πάρκο Κρήτης) και πολιτιστικά προγράμματα (π.χ. πολιτιστικές εβδομάδες, Φεστιβάλ Χορού, Μουσικής, Δημοτικά Περιφερειακά Θέατρα κ.ά.). Να ενημερωθείτε για τα αντίστοιχα προγράμματα στα οποία δραστηριοποιείται ο τοπικός σας Δήμος και να προτείνετε δραστηριότητες στις οποίες θα θέλατε ο Δήμος σας να συμμετέχει.
4. Οι Δήμοι και οι Κοινότητες είναι υποχρεωμένοι να συμμετέχουν στις Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων κατά νομό και στην Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος (ΚΕΔΚΕ). Μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της ΚΕΔΚΕ (www.kedke.gr) και να πληροφορηθείτε για τις δραστηριότητες που αναπτύσσει..

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

A. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και εφόσον κατανόησες τις καινούργιες έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου και πάλι το αντίστοιχο μάθημα.

1. Πώς ασκείται με δύο λόγια η διοίκηση του κράτους;
 2. Η κρατική διοίκηση στη χώρα μας πάνω σε ποιο σύστημα είναι οργανωμένη;
 3. Ποια είναι τα κεντρικά όργανα και πώς είναι οργανωμένα;
 4. Γιατί το κράτος καθιερώνει το θεσμό της αυτοδιοίκησης;
 5. Θεωρείται η αυτοδιοίκηση δημοκρατικός θεσμός και γιατί;
 6. Ποιους βαθμούς αυτοδιοίκησης κατοχυρώνει το Σύνταγμα μας;
 7. Τι είναι ο Α΄ Βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ποιες υποθέσεις χειρίζεται;
 8. Ποιος είναι ο Β΄ Βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης;
 9. Πώς εκλέγονται τα όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης;
- B. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.
Οι Δήμοι αποτελούν μορφή οργάνωσης που ανήκει:
- α) στον α΄ βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης
 - β) στον β΄ βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης
 - γ) στις περιφέρειες
- Γ. Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές Λ για τις λανθασμένες).
1. Η κρατική διοίκησης στη χώρα μας είναι οργανωμένη με βάση το συγκεντρωτικό σύστημα	Σ	Λ
2. Τα Υπουργεία είναι περιφερειακά κρατικά όργανα	Σ	Λ
3. Η χώρα μας διαιρείται σε 9 περιφέρειες	Σ	Λ
4. Το Σύνταγμα μας προβλέπει μόνο την τοπική Αυτοδιοίκηση	Σ	Λ
5. Οι μεγάλοι δήμοι χωρίζονται σε διαμερίσματα	Σ	Λ
6. Τα συνοικιακά συμβούλια έχουν σκοπό τη συμμετοχή του λαού στις τοπικές υποθέσεις	Σ	Λ

12

Δικαιώματα και Υποχρεώσεις

- 1. Αντιστοιχία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων
- 2. Προστασία των δικαιωμάτων
- 3. Τα Ατομικά δικαιώματα
- 4. Τα Πολιτικά δικαιώματα
- 5. Τα Κοινωνικά δικαιώματα

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις σου είναι συνδεδεμένα με την κατοχύρωση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Γι' αυτό μπορείς να διαβάσεις πάλι το κεφάλαιο για την εξέλιξη των πολιτευμάτων, το κράτος δικαίου και το κοινωνικό κράτος.

Το διήγημα «Ο δρόμος για το Βούπερταλ» από τη συλλογή «Τα θολά τζάμια» του Δημ. Νόλα θα σε βοηθήσει να καταλάβεις τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ομάδες των μεταναστών σήμερα. Με αυτόν τον τρόπο θα κατανοήσεις πόσο σημαντικό είναι να σεβόμαστε τα ατομικά δικαιώματα όλων, ανεξάρτητα από φύλο, αναπηρία, γλώσσα, θρησκεία ή εθνικότητα.

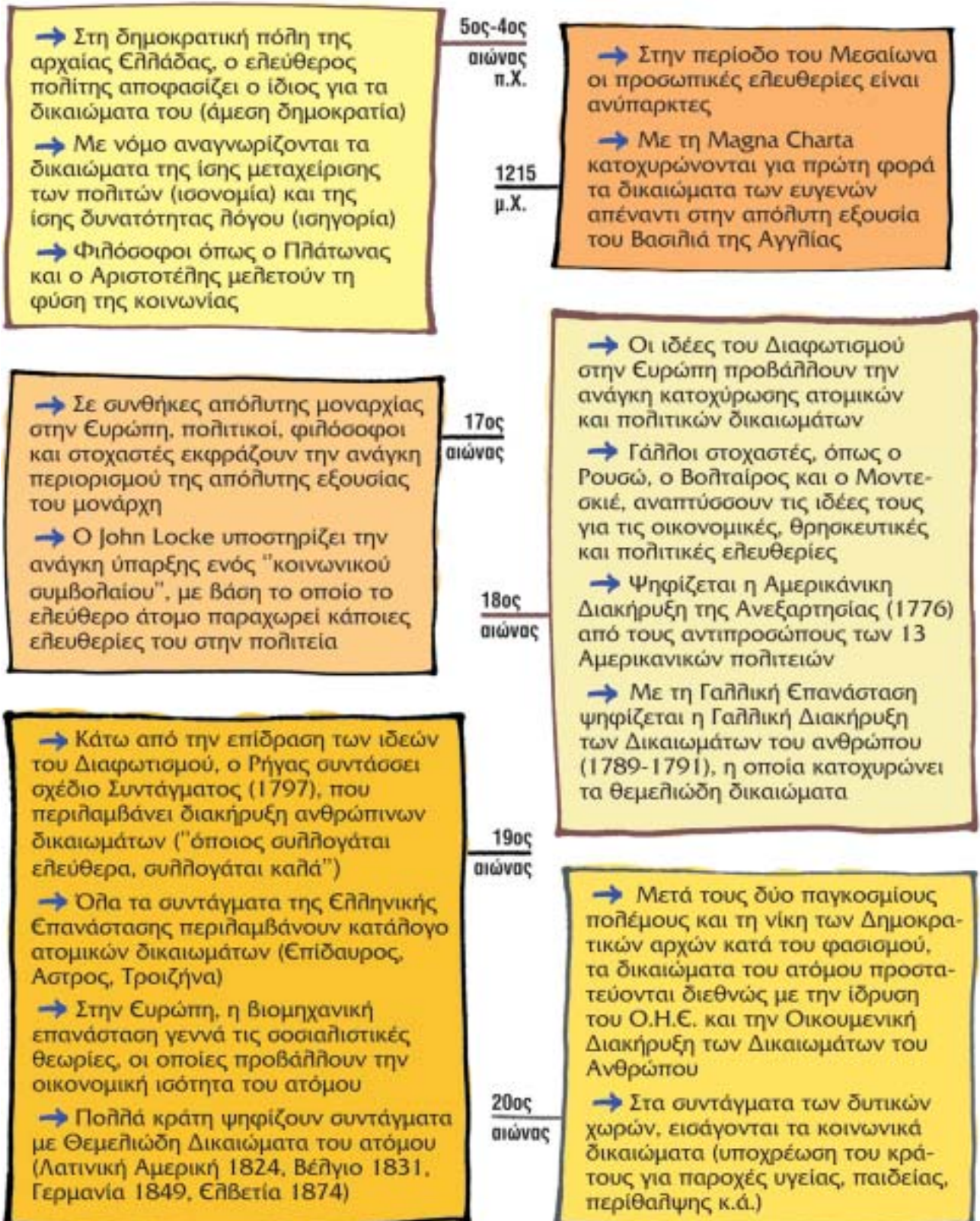
Οι ταινίες « Αγνοούμενος»– του Κ.Γαβρά και «Δικτάτορας» του Τσ.Τσάπλιν θα σου δείξουν τι σημαίνει πολιτεία χωρίς εγγυήσεις δικαιωμάτων για τους πολίτες. Η Ταινία «Οι νύφες» του Π.Βούλγαρη αποτυπώνει παραστατικά την κατάσταση της Ελληνίδας, όταν ούτε η ισότητα των φύλων, ούτε τα κοινωνικά δικαιώματα είχαν κατοχυρωθεί στην ελληνική Πολιτεία.

Μπορείς να αναζητήσεις στις ιστοσελίδες της Διεθνούς Αμνηστίας www.amnesty.gr και του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου www.mfhr.gr , πληροφορίες σχετικές με τα ατομικά δικαιώματα.

Είναι σημαντικό να γνωρίζεις τα δικαιώματα που σου εξασφαλίζει η δημοκρατική Πολιτεία. Η άγνοια των δικαιωμάτων ευνοεί τις προκαταλήψεις, αφήνει ελεύθερο το πεδίο για κοινωνικές διακρίσεις και επομένως για καταπάτηση των αρχών της δημοκρατίας. Είναι εξίσου σημαντικό να κατανοήσεις και την υποχρέωσή σου ως μέλους της Πολιτείας, να ασκείς αυτά τα δικαιώματα με σεβασμό και αλληλεγγύη για τα δικαιώματα όλων των άλλων μελών του κοινωνικού συνόλου.

Ιστορική εξέλιξη των δικαιωμάτων του ατόμου

12.1 Αντιστοιχία Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων

Όπως είδαμε στον πίνακα, τα δικαιώματα του ατόμου κατοχυρώθηκαν στα σύγχρονα κράτη σταδιακά, με την εξέλιξη των δημοκρατικών πολιτευμάτων:

- Τα **ατομικά δικαιώματα** (ατομικές ελευθερίες, ισότητα) και τα **πολιτικά δικαιώματα** (συμμετοχή στην πολιτική ζωή) κατοχυρώνονται στα περισσότερα Συντάγματα από τον 18ο μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα, με στόχο τον έλεγχο και περιορισμό της απόλυτης εξουσίας του μονάρχη και την προστασία του ατόμου.
- Στις σύγχρονες κοινωνίες του 20ου αιώνα, το κοινωνικό κράτος (βλ.κεφ.8.4) αναγκάζεται να παρέμβει για την προστασία του ανθρώπου από τη στέρηση των βασικών όρων ζωής. Με αυτόν τον τρόπο κατοχυρώνονται τα **κοινωνικά δικαιώματα** (δικαιώματα στην υγεία, την παιδεία, την εργασία κ.ά.).

Όπως κάθε κοινωνικός ρόλος (κεφ.3) προσδιορίζεται από ένα σύνολο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, έτσι και ο ρόλος του πολίτη συνδέεται με **δικαιώματα** αλλά και τις αντίστοιχες **υποχρεώσεις**. Ο πολίτης έχει το δικαίωμα να γίνεται σεβαστός οι πολιτικές και θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή το άσυλο της κατοικίας του, αλλά έχει και την υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει τα αντίστοιχα δικαιώματα όλων των άλλων μελών της Πολιτείας. Σε αντίθετη περίπτωση μιλάμε για **κατάχρηση δικαιώματος**, δηλαδή ασκούμε το δικαίωμά μας σε βάρος των άλλων («*Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται*» άρθρο 25 παρ.3 Συντ.).

Εξάλλου, η σύγχρονη **κοινωνία πολιτών**, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο (9.4.β), απαιτεί έναν πολίτη που ενδιαφέρεται και συμμετέχει στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου με αλληλεγγύη και σεβασμό προς τους άλλους.

Τα δικαιώματά μας επομένως περιορίζονται από αντίστοιχες υποχρεώσεις:

α) **Υποχρέωση κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης**, στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας πολιτών. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα δικαιώματα προϋποθέτουν την υποχρέωση σεβασμού προς το κοινωνικό σύνολο (π.χ. έχω την υποχρέωση να σεβαστώ το βιβλίο που δανείστηκα από τη σχολική βιβλιοθήκη, να δώσω μέρος της ατομικής ιδιοκτησίας μου για την κατασκευή δρόμου, να χρησιμοποιώ το περιβάλλον χωρίς να το ρυπαίνω ή να το εξαντλώ).

β) **Υποχρέωση τήρησης του Συντάγματος και των νόμων**. Τόσο το Σύνταγμα (π.χ. φορολογική, στρατιωτική, εκπαιδευτική και εκλογική υποχρέωση) όσο και οι νόμοι (π.χ. ώρες κοινής ησυχίας, κανονισμοί για λύματα βιομηχανιών, περιορισμοί ατομικής ιδιοκτησίας), περιορίζουν τα δικαιώματα των ατόμων, προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος.

« Το ήθικόν σύνορον της ελευθερίας είναι τούτον το ρητόν: Μην κάμεις εις τον άλλον εκείνο όπου δεν θέλεις να σου κάμει». *Σύνταγμα του Ρήγα 1797*

« Το άτομο έχει υποχρεώσεις προς την κοινότητα, μέσα στην οποία μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και πλήρης ανάπτυξη της προσωπικότητάς του». *Άρθρο 29 Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου 1948*

« Το κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση των χρεών της κοινωνικής ευθύνης και εθνικής αλληλεγγύης». *Άρθρο 25 παρ.4 Συντάγματος 2001*

Σε διάστημα δύο αιώνων και τα τρία κείμενα θέτουν το θέμα των υποχρεώσεων του μέλους ενός κοινωνικού συνόλου.

✎ Σχολιάστε τα στην τάξη. Να καταγράψετε μια σειρά δικαιωμάτων και στη συνέχεια να συζητήσετε τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

φωτ. 12.1 Ποια δικαιώματα των άλλων καταπατώ όταν σταθμεύω το όχημά μου στις ειδικές για Α.Μ.Ε.Α προσβάσεις των πεζοδρομίων; Όταν διαμαρτύρομαι ως γείτονας για την ανέγερση εστίας για ψυχικά ασθενείς; Όταν διαμαρτύρομαι για τη φοίτηση παιδιών μειονοτήτων στο σχολείο μου; ✎ Ανά δύο μαθητές να γράψετε διαλόγους με δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως στο παραπάνω σκίτσο. Στη συνέχεια να τους παρουσιάσετε στην τάξη.

σκέτσο 12.1 Τα δικαιώματα των πολιτών προϋποθέτουν και ανάλογες υποχρεώσεις αλληλεγγύης και ευθύνης για τα δικαιώματα των άλλων μελών του κοινωνικού συνόλου.

γ) **Υποχρέωση όλων των πολιτών να υπερασπίζονται τη δημοκρατία.** Τα δικαιώματα του ατόμου αποτελούν τη βάση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η υπεράσπιση επομένως της δημοκρατίας σημαίνει υπεράσπιση των δικαιωμάτων και γι' αυτό αποτελεί υποχρέωση του πολίτη που προβλέπεται από το Σύνταγμα (άρθρο 120).

12.2 Προστασία των Δικαιωμάτων

Τα δικαιώματα του ατόμου προστατεύονται τόσο από την εθνική νομοθεσία (Σύνταγμα), όσο και από το Ευρωπαϊκό και το Διεθνές Δίκαιο. Συγκεκριμένα:

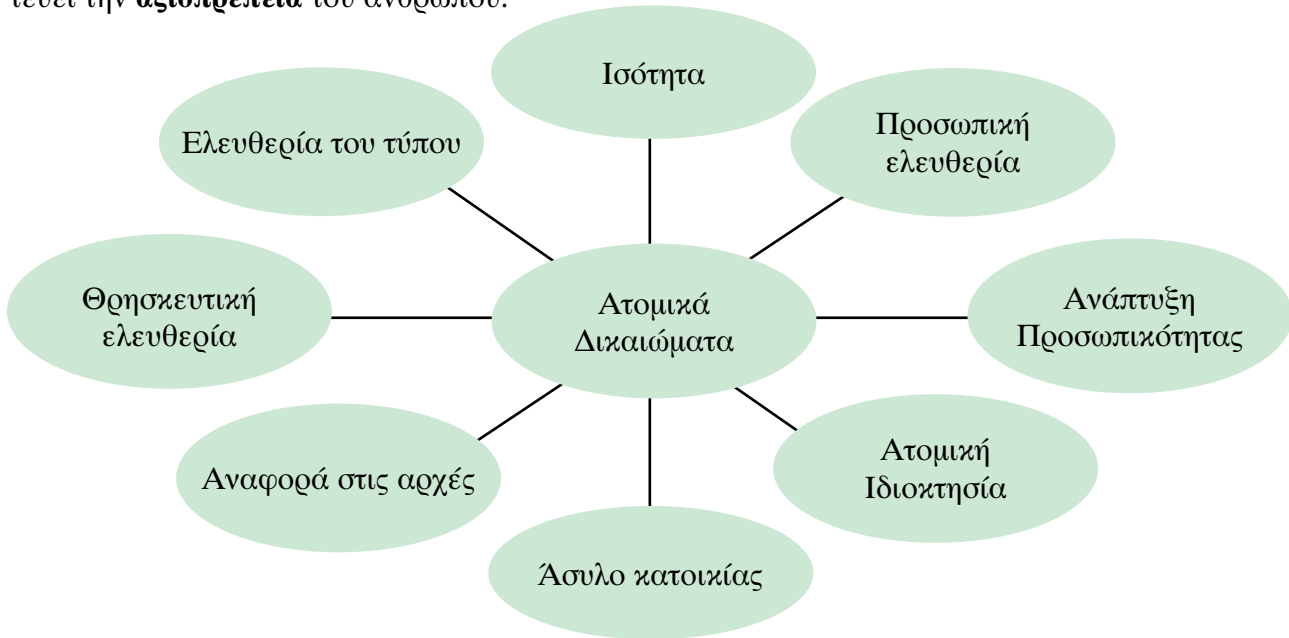
- Το **Σύνταγμα** της Ελλάδας κατοχυρώνει τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα του ατόμου. Τα δικαιώματα αυτά θεωρούνται από το Σύνταγμα θεμελιώδη, γιατί όλοι οι νόμοι πρέπει να είναι σύμφωνοι με αυτά και απαράγραπτα, γιατί δε μπορούν να καταργηθούν ή να περιοριστούν.
- Αντίστοιχες διατάξεις περιλαμβάνει η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. κεφ.13.5).
- Η διεθνής προστασία των δικαιωμάτων κατοχυρώνεται με τη **Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** (Ο.Η.Ε) και άλλες διεθνείς συμβάσεις που έχουν επικυρώσει τόσο η Ελλάδα όσο και τα περισσότερα κράτη του κόσμου. Γι' αυτό τα δικαιώματα του ατόμου θεωρούνται σήμερα οικουμενικά(βλ. κεφ. 14.4).

Βασικές έννοιες μαθήματος

12.3 Ατομικά Δικαιώματα

Τα ατομικά δικαιώματα βασίζονται στην υποχρέωση της Πολιτείας να σέβεται και να προστατεύει την **αξιοπρέπεια** του ανθρώπου.

Η Ισότητα

Η **ισότητα** όλων των πολιτών διακηρύσσεται από το Σύνταγμα («Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις» άρθρο 4 παρ. 1 και 2 Συντ.).

Η ισότητα αυτή δεσμεύει τόσο τη Βουλή που θεσπίζει τους νόμους, όσο και τη διοίκηση και τα δικαστήρια. Αυτό σημαίνει ότι οι νόμοι, τα όργανα της διοίκησης και οι δικαστές πρέπει να αντιμετωπίζουν ισότιμα όλους τους πολίτες. Η ισότητα αυτή είναι για πολλά δικαιώματα **αναλογική**, δηλαδή ανάλογη με τα χαρακτηριστικά των ατόμων, γιατί η απόλυτη ισότητα θα ήταν άδικη, π.χ. δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται ισότιμα ως προς τις πράξεις τους οι έφηβοι και οι ενήλικοι, ως προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις οι βιομήχανοι και οι εργάτες ή ως προς τα δικαιώματα για κοινωνικές παροχές από την Πολιτεία οι άνεργοι και οι εργαζόμενοι ή οι πολύτεκνοι και όσοι δεν έχουν παιδιά.

Μορφές της ισότητας που προβλέπονται στο ελληνικό Σύνταγμα είναι:

α) Ισότητα φύλων: Αν σκεφτούμε ότι οι Ελληνίδες απέκτησαν το δικαίωμα να ψηφίζουν μόλις το 1952 και ότι το Οικογενειακό δίκαιο που θεωρούσε τον άνδρα «κεφαλή της οικογένειας» άλλαξε το 1983, κατανοούμε ότι ακόμα υπάρχουν ανισότητες σε βάρος των γυναικών στην ελληνική κοινωνία. Γι' αυτό το Σύνταγμα δεν εξασφαλίζει μόνον ίσες δυνατότητες στα δύο φύλα να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, αλλά παίρνει και μέτρα για κατάργηση τυχόν ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών.

φωτ.12.2 Η ισότητα αφορά τους Έλληνες πολίτες. Αλλά και οι αλλοδαποί καλύπτονται σε θέματα ισότητας, τόσο από διεθνείς συμβάσεις όσο και από το άρθρο 5 του Συντάγματος που ορίζει ότι «απαγορεύονται οποιεσδήποτε διακρίσεις που στηρίζονται σε φυλετικά, γλωσσικά, θρησκευτικά ή ιδεολογικά κριτήρια». ➤ Να συζητήσετε για κοινωνικές ομάδες που κινδυνεύουν να γίνουν αντικείμενο τέτοιων διακρίσεων.

Συνηθισμένες μορφές ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών αποτελούν οι ανισότητες στην **εργασία** και στην **πολιτική** ζωή. Τόσο η Ε.Ε όσο και η Ελλάδα αντιμετωπίζουν αυτές τις ανισότητες με **θετικά μέτρα/δράσεις** για τις γυναίκες, όπως υποχρεωτικό ποσοστό γυναικών υποψηφίων στις Δημοτικές εκλογές (ποσοστωση) ή οικονομική επιχορήγηση εργοδοτών για πρόσληψη γυναικών.

β) Ισότητα στην αμοιβή εργασίας για όλους τους Έλληνες και αλλοδαπούς εργαζόμενους, ανάλογα βέβαια με τα προσόντα και την εργασία.

«Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας», άρθρο 22 Συντ.
«Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους», άρθρο 4 Συντ.

«Μόνον Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες.», άρθρο 4 Συντ.

«Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της πατρίδας.», άρθρο 4 παρ. 6 Συντ.

ΑΜΟΙΒΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΒΕΛΓΙΟ	83,2	ΙΤΑΛΙΑ	76,5
ΔΑΝΙΑ	88,1	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	83,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ*	76,9	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	70,6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ**	89,9	ΑΥΣΤΡΙΑ	73,6
ΕΛΛΑΔΑ***	68,0	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	71,7
ΙΣΠΑΝΙΑ	74,0	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	81,6
ΓΑΛΛΙΑ	76,6	ΣΟΥΗΔΙΑ	87,0
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	73,4	ΕΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	73,7

*ΠΑΛΙΑ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ ** ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ *** ΜΟΝΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Πίνακας 12.1 πίνακας αμοιβών γυναικών, ως ποσοστό των αντίστοιχων αμοιβών των ανδρών Eurostat 1998

γ) Ισότητα φορολογική για όλους τους πολίτες, ανάλογα με τα εισοδήματά τους.

δ) Ισότητα διορισμού στις δημόσιες θέσεις για όλους τους Έλληνες πολίτες και τους πολίτες της Ε.Ε που μιλούν την ελληνική γλώσσα, ανάλογα με τα προσόντα τους.

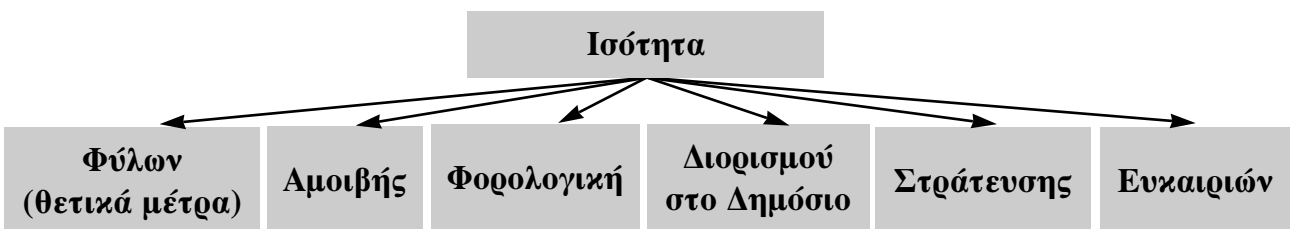
ε) Ισότητα στράτευσης όλων των Ελλήνων πολιτών. Μόνον όσοι επικαλούνται αντίθετες θρησκευτικές ή ιδεολογικές απόψεις μπορούν να υπηρετήσουν, περισσότερο όμως χρόνο, σε **εναλλακτική πολιτική θητεία*** (π.χ. αντιρροσίες συνείδησης).

στ) Ισότητα ευκαιριών για όλους τους Έλληνες πολίτες με ή χωρίς αναπηρίες, ανάλογα με τις δυνατότητές τους.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ (Πολιτικός Χάρτης του ΟΗΕ 2000) σε σύνολο 190 ηγετών παγκόσμια, μόνον 9 είναι γυναίκες. Σε σύνολο 177 Κοινοβουλίων οι γυναίκες αντιπρόσωποι φτάνουν μόλις το 10,7%, με εξαίρεση τις Σκανδιναβικές χώρες στις οποίες οι γυναίκες αποτελούν το 40% των Κοινοβουλίων. Στο ελληνικό Κοινοβούλιο το 2003 οι γυναίκες μέλη ήταν μόνον 26 σε σύνολο 300 βουλευτών, δηλαδή ένα ποσοστό 8,67%.

↳ Να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες του Κέντρου Έρευνας για Θέματα Ισότητας www.kethi.gr για να αντλήσετε περισσότερα στοιχεία για τις ανισότητες σε βάρος των γυναικών.

Βασικές έννοιες μαθήματος

*Εναλλακτική πολιτική θητεία: Η υποχρεωτική προσφορά διπλάσιου χρόνου, άλλης υπηρεσίας που δεν είναι ένοπλη, από άτομα που αποδεικνύουν αντίρρηση συνείδησης για εκτέλεση ένοπλης υπηρεσίας.

Η προσωπική ελευθερία

«Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη» ορίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 5 παρ. 3. Το γενικό αυτό δικαίωμα ελευθερίας έχουν όλα τα άτομα που βρίσκονται στη χώρα.

Το Σύνταγμα επίσης κατοχυρώνει και την **απόλυτη προστασία της ζωής, τιμής και ελευθερίας** «χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων» (άρθρο 5 παρ.2 Συντ.), που σημαίνει ότι η ζωή, η τιμή και η ελευθερία δε γίνονται σεβαστές μόνο για τους Έλληνες πολίτες αλλά για όλους όσους βρίσκονται στη χώρα. Η θανατική ποινή απαγορεύεται. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, προστατεύεται και το ατομικό δικαίωμα στην υγεία όλων όσων ζουν στην Ελλάδα. Απαγορεύονται ιατρικές επεμβάσεις χωρίς τη συναίνεση του ατόμου και **μεταβολές της γενετικής του ταυτότητας** (κλωνοποίηση).

Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας

«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.

Η γενική αυτή ελευθερία του ατόμου εκφράζεται με επιμέρους ελευθερίες τις οποίες κατοχυρώνει το Σύνταγμα, όπως την ελευθερία του καθένα να:

1. Επιλέγει επάγγελμα και να ασκεί οικονομικές δραστηριότητες.
2. Εκφράζεται, πληροφορείται και δημιουργεί.
3. Προστατεύεται από κάθε αυθαίρετη δίωξη, σύλληψη ή φυλάκιση.
4. Αναπτύσσει συλλογική δράση (συνδικαλισμός, συγκεντρώσεις, απεργία).

Η ατομική ιδιοκτησία

Στις κοινωνίες του 19ου αιώνα η προστασία της ιδιοκτησίας ήταν βασικό στοιχείο της προσωπικής ελευθερίας (οι δούλοι στον Αμερικάνικο Νότο και οι δουλοπάροικοι στην Ευρώπη δεν είχαν ιδιοκτησία). Στις σύγχρονες κοινωνίες η ιδιοκτησία είναι πλέον προστατευμένη. Τα περισσότερα Συντάγματα προβλέπουν περισσότερο περιπτώσεις **περιορισμού της ιδιοκτησίας** για τις ανάγκες του φυσικού και πολιτιστικού **περιβάλλοντος** και του **γενικού συμφέροντος** (απαγόρευση οικοδομικών εργασιών σε αρχαιολογικούς χώρους, δάση και παραλίες, περιορισμοί στο ύψος των οικοδομών, προστασία των πα-

φωτ.12.3 Η κλωνοποιημένη Ντόλυ «Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων» άρθρο 5 παρ. 5 Συντ.

Οι πρόσφατες εξελίξεις της Βιολογίας και της γενετικής με την κλωνοποίηση και την αποκωδικοποίηση του DNA δημιουργούν παγκόσμια προβλήματα Βιοηθικής. Πολλές αλλαγές θα γίνουν τα επόμενα χρόνια.

✎ Ενημερωθείτε για το θέμα στο μάθημα της Βιολογίας και συζητήστε πώς τέτοια θέματα συνδέονται με την προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου.

Οι προσωπικές ελευθερίες του ατόμου περιορίζονται για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Οι ζώνες ασφαλείας στην οδήγηση είναι υποχρεωτικές λόγω του τεράστιου οικονομικού και κοινωνικού κόστους από τα τροχαία ατυχήματα.

Οι δακτύλοι και τα άλλα μέτρα της Τροχαίας περιορίζουν την προσωπική ελευθερία κίνησης, που κατοχυρώνει το Σύνταγμα.

✎ Να συζητήσετε στην τάξη και άλλους τέτοιους περιορισμούς στις προσωπικές ελευθερίες.

φωτ.12.4 Μπορείτε να επισκεφθείτε τον τοπικό Δήμο και ενημερωθείτε για περιορισμούς

ραδοσιακών οικισμών, αναγκαστικές απαλλοτριώσεις για διάνοιξη δρόμων).

Το άσυλο της κατοικίας

«Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη» ορίζει το άρθρο 9 του Συντάγματος. Η κατοικία αποτελεί δηλαδή **απαρβίαστο** χώρο του ατόμου. Η έρευνα στον ιδιωτικό χώρο επιτρέπεται μόνο με την παρουσία δικαστικού εκπροσώπου. Με το δικαίωμα αυτό προστατεύεται γενικότερα η **ιδιωτική ζωή** του ατόμου από κάθε παραβίαση, όπως οι δυνατότητες παραβίασης με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 προσέθηκε και το **δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων**, την οποία ανέλαβε ανεξάρτητη από την κυβέρνηση υπηρεσία (Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων).

Η αναφορά στις αρχές

Για να υπάρχει λαϊκή κυριαρχία απαιτείται διαφάνεια στις ενέργειες της Πολιτείας, ώστε ο κυρίαρχος λαός να γνωρίζει και να κρίνει. Για το λόγο αυτό το Σύνταγμα προβλέπει την υποχρέωση της Διοίκησης να απαντά στα αιτήματα των πολιτών και να τους παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες. Σε αντίθετη περίπτωση το Σύνταγμα προβλέπει την επιβολή προστίμου στα διοικητικά όργανα και αποζημίωση του πολίτη.

Το δικαίωμα του πολίτη να ελέγχει και να επηρεάζει την Πολιτεία, ασκείται και με άλλα μέσα (κοινοβουλευτικός έλεγχος, προβολή αιτημάτων πολιτών από τον τύπο και τη ραδιοτηλεόραση). Ο πολίτης που θεωρεί ότι αδικείται από τη Διοίκηση μπορεί να καταφύγει στο **Συνήγορο του Πολίτη**. Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι μια ανεξάρτητη από την Πολιτεία αρχή, που λειτουργεί για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πολιτών.

στην ανέγερση οικοδομών στην περιοχή σας που αφορούν το πολιτιστικό και το φυσικό περιβάλλον (αρχαιότητες, παράδοση, διατηρητέα, δάση και παραλίες).

φωτ.12.5 Λογότυπο Αρχής Προστασίας Δεδομένων. Η αρχή Προσωπικού Χαρακτήρα λειτουργεί από το 1997, με σκοπό την προστασία της ιδιωτικής ζωής του ατόμου στην κοινωνία της πληροφορίας.

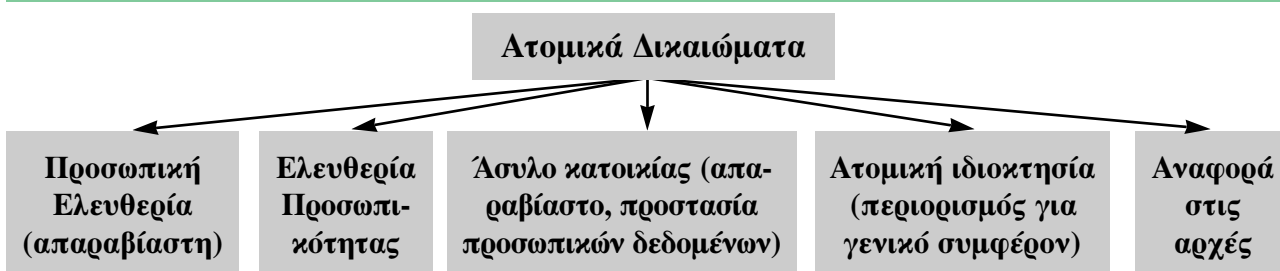
➤ Μπορείτε να αναζητήσετε πληροφορίες από τις ιστοσελίδες της αρχής (www.dpa.gr) και να ενημερώσετε την τάξη.

φωτ.12.6 Το λογότυπο του Συνήγορου του Πολίτη. Ο Συνήγορος του Πολίτη λειτουργεί στην Ελλάδα από το 1998. Αποστολή του είναι να μεσολαβεί μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών σε θέματα: παραβάσεων της διοίκησης σε βάρος πολιτών.

➤ Μπορείτε να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες του Συνήγορου www.synigoros.gr, να αντλήσετε πληροφορίες για τις δραστηριότητές του και να τις παρουσιάσετε στην τάξη.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Η θρησκευτική ελευθερία

«Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός» (άρθρο 13 παρ. 1 Συντ.). Η πίστη είναι εσωτερική ψυχική υπόθεση. Για το λόγο αυτό απαγορεύεται ο **προσηλυτισμός***. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει όχι μόνον τη θρησκευτική ελευθερία (**ανεξίθρησκία**) αλλά και τη **θρησκευτική ισότητα**. Με βάση το Σύνταγμα Έλληνες και αλλοδαποί έχουν:

- την ελευθερία να έχουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους και να μην έχουν διαφορετική αντιμετώπιση από την Πολιτεία εξαιτίας του διαφορετικού τους θρησκευόμενου,
- την ελευθερία να ασκούν ελεύθερα τα λατρευτικά τους καθήκοντα.

Η ελευθερία του Τύπου

Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι σύνθετες και πολύπλοκες, γιατί αποτελούνται από πολλές οργανωμένες ομάδες (πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές) που έχουν διαφορετικά συμφέροντα τα οποία συχνά συγκρούονται. Σε αυτές τις συνθήκες η **ελευθερία έκφρασης** αποτελεί βασικό δικαίωμα γιατί με αυτόν τον τρόπο:

- εκφράζονται όλες οι γνώμες και λειτουργεί η κοινωνία πολιτών,
- διαμορφώνεται η **κοινή γνώμη**** η οποία ελέγχει την πολιτική εξουσία.

Το βασικό μέσο έκφρασης δημόσιας γνώμης αποτελεί ο τύπος. Για το λόγο αυτό το Σύνταγμα κατοχυρώνει την **ελευθερία του τύπου** (εφημερίδες, περιοδικά, έντυπα). Ειδικά για τον τύπο υπάρχουν στο Σύνταγμα και επιπλέον εγγυήσεις που απαγορεύουν κάθε παρέμβαση του κράτους (**λογοκρισία*****).

φωτ.12.7 «Η ελευθερία οδηγεί το Λαό» Ενγ. Ντελακρόν, Μουσείο Λούβρου, Παρίσι. «Η ελεύθερη διάδοση των σκέψεων και των γνώμων είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του Ανθρώπου» 1789 Γαλλική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρώντας τους νόμους του κράτους», άρθρο 14 παρ.1 Συντάγματος
 ≡ Να συζητήσετε στην τάξη τη σημασία της ελευθερίας της έκφρασης και του τύπου στις σύγχρονες κοινωνίες πολιτών. Είναι δικαίωμα, όπως κατοχυρώθηκε στη Γαλλική επανάσταση, όταν υπήρχε ο φόβος των διώξεων από την απολυταρχία ή αποτελεί υποχρέωση ώστε να λειτουργεί ουσιαστικά η δημοκρατία; Ποια η σημασία της κοινής γνώμης σήμερα;

Ραδιοτηλεόραση: Η απαγόρευση της λογοκρισίας δεν ισχύει για τον «κινηματογράφο, τη φωτογραφία, τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση» άρθρο 15 παρ.1 Συντάγματος . Η Πολιτεία για λόγους δημοσίου συμφέροντος (π.χ. προστασία παιδικής ηλικίας) μπορεί να επιβάλλει περιορισμούς και προληπτικό έλεγχο και γι' αυτά τα ΜΜΕ (π.χ. ακατάλληλες για παιδιά ταινίες). Τον έλεγχο των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών έχει αναλάβει ανεξάρτητη από την πολιτική εξουσία αρχή το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης.

*Προσηλυτισμός: Η οργανωμένη προσπάθεια να πεισθούν άτομα να αποδεχθούν συγκεκριμένες θρησκευτικές ή άλλες ιδεολογίες.

**Κοινή γνώμη: Απόψεις, πεποιθήσεις, μιας κοινότητας ατόμων για ένα θέμα.

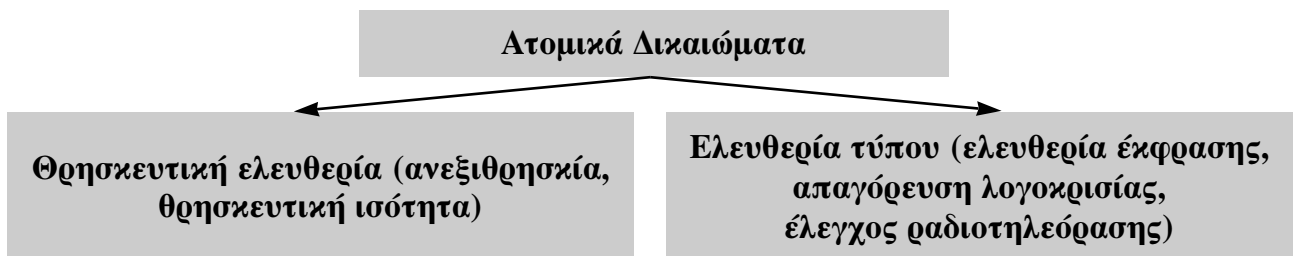
***Λογοκρισία: Ο προληπτικός (πριν τη δημόσια προβολή) ή κατασταλτικός (μετά τη δημόσια προβολή) έλεγχος που ασκεί η εξουσία στα Μ.Μ.Ε, στα έργα του γραπτού λόγου και της τέχνης και στα θεάματα, με σκοπό να εμποδιστεί η διάδοση ιδεών και πληροφοριών αντίθετων με τις επιδιώξεις της.

Τις καθημερινές, πόση ώρα συνολικά διαβάζετε εφημερίδα;

	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΓΓΛΙΑ	ΕΛΒΕΤΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΙΣΡΑΗΛ	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ
Καθόλου	64,5%	24,3%	10,1%	12,7%	47,5%	30,4%	3,6%	17,8%
Λιγότερο από μισή ώρα	16,1%	27,2%	36,7%	28,8%	22,7%	24,4%	29,1%	28,9%
Από 1/2 ώρα έως και 1 ώρα	12,6%	29,8%	36,3%	29,8%	19,9%	24,8%	43,9%	35,4%
Από 1 έως και 1 1/2 ώρες	3,1%	9,3%	10,5%	13,3%	5,9%	10,6%	14,7%	11,1%
Από 1 1/2 έως και 2 ώρες	1,8%	3,7%	3,1%	5,0%	1,5%	4,4%	4,8%	4,1%
Από 2 έως 2 1/2 ώρες	0,8%	2,3%	2,0%	3,3%	0,8%	2,1%	2,5%	1,5%
Από 2 1/2 έως και 3 ώρες	0,5%	1,1%	0,2%	1,9%	0,3%	1,2%	0,5%	0,4%
Περισσότερο από 3 ώρες	0,5%	2,3%	0,8%	3,9%	0,9%	1,6%	0,8%	0,7%
ΔΓ/ΔΑ	-	-	-	1,3%	0,5%	0,5%	-	0,1%

πίνακας 12.2 πηγή: Πανευρωπαϊκή έρευνα που διεξήγαγε στην Ελλάδα το Ελληνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών το 2003. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι το 36% των Ελλήνων παρακολουθεί περισσότερο από 3 ώρες τηλεόραση, ενώ π.χ. μόνο το 10% περίπου των Νορβηγών και Ολλανδών.

☞ Να συζητήσετε στην τάξη τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με τον ενεργό πολίτη που απαιτεί η κοινωνία πολιτών. Πόσο πληροφορημένος μπορεί να είναι ένας πολίτης που δεν διαβάζει καθόλου εφημερίδες;

Βασικές έννοιες μαθήματος**12.4 Τα πολιτικά δικαιώματα**

Τα πολιτικά δικαιώματα έχουν ως αντικείμενο τη συμμετοχή του πολίτη (λαϊκή κυριαρχία). Σκοπός τους επομένως είναι να εξασφαλίσουν τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, που αποτελεί εγγύηση για όλα τα δικαιώματα του ατόμου. Τα πολιτικά δικαιώματα κατοχυρώνονται στα περισσότερα Συντάγματα τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου. Τα βασικά πολιτικά δικαιώματα των ελλήνων (και ευρωπαίων) πολιτών που κατοχυρώνει το Σύνταγμα και η ευρωπαϊκή νομοθεσία είναι :

1. Να εκλέγουν τους αντιπροσώπους τους (βουλευτές, ευρωβουλευτές, νομάρχες και δημάρχους).
2. Να εκλέγονται οι ίδιοι στα παραπάνω αξιώματα.
3. Να συμμετέχουν στα δημοψηφίσματα.
4. Να ιδρύουν και να συμμετέχουν στα πολιτικά κόμματα.
5. Να διορίζονται στις δημόσιες υπηρεσίες και
6. Να διορίζονται ένορκοι στις δίκες. Το Σύνταγμα προβλέπει για τους εκτός χωρών Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλοδαπούς το πολιτικό δικαίωμα να ζητούν πολιτικό άσυλο στη χώρα μας, εφόσον καταπιέζονται ή διώκονται στη χώρα τους για την πολιτική τους δράση.

12.5 Τα κοινωνικά δικαιώματα

Τα ατομικά δικαιώματα δεν έχουν νόημα όταν στις βιομηχανικές κοινωνίες του 20ου αιώνα μεγάλος αριθμός πολιτών ζει σε άθλιες συνθήκες. Κάτω από την επίδραση των σοσιαλιστικών θεωριών, κατοχυρώνεται το κοινωνικό κράτος με μια δεύτερη γενιά δικαιωμάτων, τα **κοινωνικά δικαιώματα**. Με αυτά, η Πολιτεία αναλαμβάνει την **υποχρέωση παροχών στους πολίτες**, ώστε όλοι να απολαμβάνουν τα στοιχειώδη αγαθά. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει τα κοινωνικά δικαιώματα της **παιδείας** και της **εργασίας**, της **υγείας** και του **περιβάλλοντος**, της κοινωνικής **πρόνοιας** και **στέγασης**, της **κοινωνικής ασφάλισης**, την προστασία της **οικογένειας** και της **μητρότητας**.

12.5.1 Δικαίωμα της παιδείας

Η μόρφωση και η πνευματική καλλιέργεια του πολίτη αποτελούν προϋποθέσεις για την ουσιαστική συμμετοχή του στα κοινά. Εξάλλου οι σύγχρονες τεχνολογίες και οι γνώσεις που απαιτούνται για την εργασία σήμερα, προϋποθέτουν ένα βασικό επίπεδο εκπαίδευσης πολύ υψηλότερο από παλαιότερα. Για τους λόγους αυτούς το Σύνταγμα προβλέπει στο άρθρο 16 παρ. 2 «**δωρεάν παιδεία** σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στα κρατικά εκπαιδευτήρια». Παράλληλα κατοχυρώνεται η **εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση** και η **επαγγελματική εκπαίδευση**.

Στο πλαίσιο της υποχρέωσης για παροχή δωρεάν παιδείας σε όλους, εντάσσονται η δωρεάν διανομή βιβλίων, η απαγόρευση καταβολής διδάκτρων για τα δημόσια σχολεία, η ίδρυση βιβλιοθηκών, η ίδρυση νέων εκπαιδευτηρίων.

12.5.2 Δικαίωμα της εργασίας

«*Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης...*» άρθρο 22 παρ. 1 Συντ.

Η ανεργία αποτελεί σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Η Πολιτεία οφείλει να δημιουργεί **συνθήκες απασχόλησης** για όλα τα άτομα. Αυτό βέβαια δε σημαίνει υποχρέωση της Πολιτείας να εξασφαλίσει σε όλους την εργασία που επιθυμούν. Καθήκον της Πολιτείας είναι, μέσα από την κοινωνική της πολιτική, να μειώσει την ανεργία και να εξασφαλίσει τη δυνατότητα απασχόλησης για όλους όσους επιθυμούν να εργασθούν. Τα Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και οι επιδοτήσεις θέσεων εργασίας για ανέργους αποτελούν τέτοιες προσπάθειες.

Τέλος, εκτός από τα δικαιώματα στο περιβάλλον και την υγεία που θα μελετήσουμε στην επόμενη ενότητα,

Η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα που κατοχύρωσε το δικαίωμα στην δωρεάν παιδεία (Σύνταγμα 1864). Πολλές δεκαετίες πριν τα κοινωνικά δικαιώματα εισαχθούν στα ευρωπαϊκά Συντάγματα.

✎ Να συζητήσετε στην τάξη με ποιόν τρόπο η παιδεία βοηθά να πραγματοποιηθούν όλα τα άλλα δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη (ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά)

φωτ.12.8 Το γνωστό σύνθημα των Pink Floyd γραμμένο στο τείχος της Γάζας. Σήμερα πολλοί νέοι εκπαιδευτικοί θεσμοί δημιουργούνται, όπως η δια βίου και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε).

✎ Μπορείτε να ενημερωθείτε για αυτούς από τις ιστοσελίδες του ΥΠΕΠΘ www.yperph.gr και να παρουσιάσετε σχετικές πληροφορίες στην τάξη.

στα κοινωνικά δικαιώματα ανήκουν και τα δικαιώματα **κοινωνικής πρόνοιας** (ειδικές παροχές σε ομάδες, όπως οι ανάπηροι, άνεργοι, πολύτεκνοι), **υποχρεωτικής ασφάλισης όλων των εργαζόμενων** (Ι.Κ.Α, Ο.ΓΑ κ.ά.) και το δικαίωμα **προστασίας του γάμου και της μητρότητας** με επιδόματα και άδειες στους εργαζόμενους οικογενειάρχες.

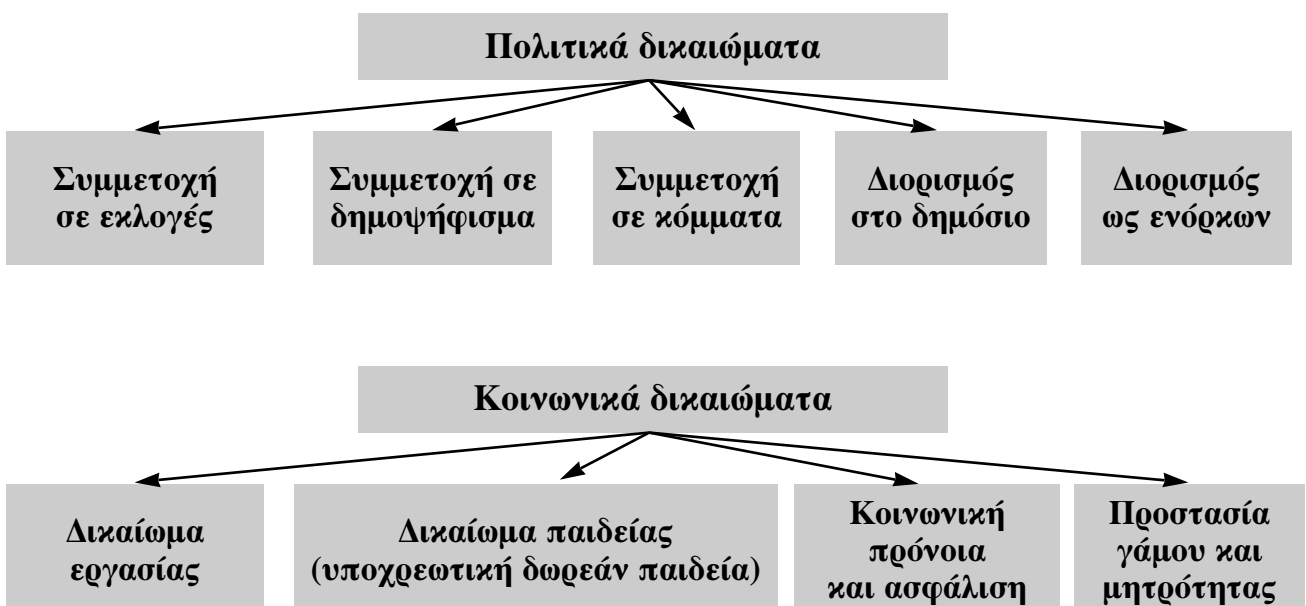
φωτ. 12.9 Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

☞ Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τα προγράμματα κατάρτισης στην περιοχή σας.

“Ποια σημασία έχει το άσυλο κατοικίας για έναν άστεγο ή η ελευθερία για έναν χρόνια άνεργο”, ρωτούν όσοι θεωρούν πιο σημαντικά τα κοινωνικά δικαιώματα. “Σε τι ωφελεί το οκτάωρο και η σύνταξη, εάν κινδυνεύεις να υποστείς βασανιστήρια και στέρηση της ελευθερίας”, απαντούν όσοι θεωρούν σημαντικότερα τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.

Σήμερα γίνεται δεκτό ότι όλα τα δικαιώματα, ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά, αποτελούν ένα σώμα δικαιωμάτων, αφού κάθε δικαίωμα εξαρτάται από την προστασία των υπόλοιπων. Γι’ αυτό όλα τα δικαιώματα συνδέονται μεταξύ τους με κύριο στόχο την εξασφάλιση της αξιοπρέπειας του ατόμου. Ο ενεργός πολίτης πρέπει να έχει εξασφαλίσει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, αλλά χρειάζεται και την κάλυψη των βασικών αναγκών του (βασικό εισόδημα και εκπαίδευση) για να μπορεί απερίσπαστος να διαθέτει χρόνο για τα κοινά. Να συζητήσετε και άλλα παραδείγματα που δείχνουν αυτήν την αλληλεξάρτηση (σύνδεση) των δικαιωμάτων.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Στα κοινωνικά δικαιώματα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα περιλαμβάνονται και τα δικαιώματα του πολίτη στο περιβάλλον και την υγεία. Τα δύο αυτά δικαιώματα αποκτούν σήμερα έναν ιδιαίτερο και διεθνή χαρακτήρα. Τα μεταλλαγμένα προϊόντα και οι ιογενείς νόσοι δεν γνωρίζουν σύνορα, η καταστροφή των δασών επηρεάζει το κλίμα όλου του πλανήτη, ενώ η μόλυνση των θαλασσών και τα πυρηνικά απόβλητα αποτελούν παγκόσμια προβλήματα. Γι' αυτό άλλωστε και αντιμετωπίζονται από την ελληνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία (βλ. Κεφ.14.1).

12.5.3 Προστασία της υγείας - Αγωγή Υγείας

Το κοινωνικό δικαίωμα στην υγεία περιλαμβάνει την υποχρέωση της πολιτείας να παρέχει σε όλους υπηρεσίες που αφορούν την υγεία τους (προληπτικές και ιατρικές, φαρμακευτικές, νοσοκομειακές). Η ασθένεια είναι ένας κίνδυνος για το σύνολο του πληθυσμού, ανεξάρτητα από εισόδημα και πλούτο, γι' αυτό η περίθαλψη και αποκατάσταση των ασθενών κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα ως δικαίωμα όλων («Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων» άρθρο 21 παρ. 3 Συντ.).

Εξάλλου η **πρόληψη** και η **έγκαιρη διάγνωση** της ασθένειας αποτελούν κοινωνικό συμφέρον, γιατί η καλή κατάσταση της υγείας του κάθε πολίτη ξεχωριστά αντανακλά και την πρόοδο ολόκληρης της κοινωνίας. Υποχρέωση της πολιτείας δεν είναι μόνον η περίθαλψη, αλλά και η πρόληψη και, εφόσον χρειάζεται, η **αποκατάσταση** και **επανένταξη** των ασθενών.

Αγωγή Υγείας:

Η πρόληψη προϋποθέτει έναν πολίτη ενημερωμένο σε θέματα υγείας. Γι' αυτό, εκτός από τις εκστρατείες προληπτικής ιατρικής, πραγματοποιούνται στα σχολεία προγράμματα αγωγής υγείας. Στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των μαθητών σε θέματα υγιεινής και πρόληψης.

12.5.4 Προστασία του περιβάλλοντος - περιβαλλοντική αγωγή

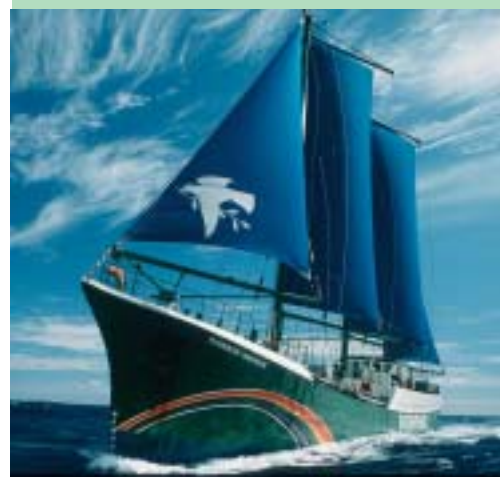
«Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός» ορίζει το Σύνταγμα (άρθρο 22 παρ. 1). Στο πλαίσιο της κοινωνίας πολιτών, ο πολίτης έχει πλέον δικαίωμα να ενημερώνεται και να απαιτεί από την πολιτεία την προστασία του περιβάλλοντος. Συγχρόνως έχει την υποχρέωση να σέβεται και ο ίδιος και να προστατεύει το περιβάλλον, ώστε να το απολαμβάνουν και οι επόμενες γενιές.

φωτ.12.10 Αντικαπνιστική Αφίσα. Το κάπνισμα μπορεί να προκαλέσει καρκίνο και καρδιαγγειακά νοσήματα στους καπνιστές, ενώ προκαλεί μόνιμα αναπνευστικά προβλήματα στους παθητικούς καπνιστές και στα παιδιά.

Οι εκστρατείες κατά του καπνίσματος εντάσσονται στα προγράμματα προληπτικής ιατρικής.

✎ Μπορείτε να ενημερωθείτε για αυτά μέσα από την καμπάνια της Ε.Ε για το κάπνισμα από το www.help-eu.int και να οργανώσετε ένα πρόγραμμα αγωγής υγείας στο σχολείο σας.

φωτ.12.11 Greenpeace Από τις ιστοσελίδες του Υπουργείου Περιβάλλοντος www.minenv.gr θα βρείτε όλους τους περιβαλλοντικούς φορείς και οργανώσεις.

✎ Να συγκεντρώνετε υλικό για επίκαιρα περιβαλλοντικά θέματα και να ενημερώνετε την τάξη.

Σήμερα τα προβλήματα του περιβάλλοντος είναι από τα πιο σημαντικά κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης. Μπορεί να είναι **τοπικά**, όπως η ρύπανση των υδάτινων πόρων από ένα εργοστάσιο ή η ατμοσφαιρική ρύπανση μιας μεγαλούπολης ή **παγκόσμια**, όπως η τρύπα του όζοντος που οδηγεί σε κλιματολογικές μεταβολές και μεταναστεύσεις πληθυσμών λόγω της ξηρασίας. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να ληφθούν διεθνή μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, που θα δεσμεύουν και τις κυβερνήσεις των κρατών. Στη διεθνή Συνδιάσκεψη του Ρίο (Βραζιλία) το 1992 για το περιβάλλον, αποφασίστηκε ότι η καταστροφή του μπορεί να αποφευχθεί μόνον, εάν οι κοινωνίες ακολουθήσουν το μοντέλο της αειφόρου ανάπτυξης. Η **βιώσιμη-αειφόρος ανάπτυξη** (βλ. κεφ.6) αποτελεί μέρος της πολιτικής της ΕΕ, η οποία και επιβάλλει πρόστιμα στα κράτη-μέλη τα οποία δεν υιοθετούν τα αυστηρά περιβαλλοντικά μέτρα που αποφασίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Περιβαλλοντική αγωγή

Η περιβαλλοντική αγωγή έχει εισαχθεί ως πρόγραμμα στα σχολεία με σκοπό ο μαθητής να:

- Γνωρίσει το φυσικό περιβάλλον
- Ευαισθητοποιηθεί για τα περιβαλλοντικά προβλήματα
- Δραστηριοποιηθεί και να αναζητήσει λύσεις.

φωτ.12.12 Από την εκστρατεία της Greenpeace για τα μεταλλαγμένα. Οι κίνδυνοι από τα μεταλλαγμένα προϊόντα είναι μεγάλοι, υποστηρίζουν οι οικολόγοι. Αντίθετα οι υποστηρικτές τους τα θεωρούν λύση για το πρόβλημα της πείνας που μαστίζει 800 εκατομμύρια κατοίκων του πλανήτη. Έρευνες έχουν δείξει ότι τα καθημερινά απορρίμματα των Δυτικών νοικοκυριών θα αρκούσαν για να λύσουν το πρόβλημα της πείνας διεθνώς.

☞ Μπορείτε να ενημερωθείτε από τις ιστοσελίδες www.greenpeace.gr για το πρόβλημα και να συζητήσετε τα επιχειρήματά σας στην τάξη.

φωτ.12.13 Ζωικός πλούτος που κινδυνεύει από εξαφάνιση. Ένα εκατομμύριο χερσαίων ζώων και φυτών κινδυνεύουν με εξαφάνιση μέσα στα επόμενα 50 χρόνια, λόγω της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Η «πράσινη τεχνολογία», δηλαδή η τεχνολογία που δεν επηρεάζει το όζον της ατμόσφαιρας, μπορεί να αποτρέψει τις τραγικές αυτές συνέπειες. ☞ Να συγκεντρώσετε υλικό για το φαινόμενο του θερμοκηπίου που απειλεί τον πλανήτη.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Προστασία
Υγείας

- Πρόληψη
- Περίθαλψη, αποκατάσταση
- Επανάταξη
- Αγωγή Υγείας

Προστασία
Περιβάλλοντος

- Διεθνής προστασία
- Αειφόρος ανάπτυξη
- Περιβαλλοντική Αγωγή

Εργασίες-δραστηριότητες

1. Να συγκεντρώσετε από τον ημερήσιο τύπο μιας εβδομάδας σχόλια και άρθρα που αναφέρονται στα δικαιώματα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που μελέτησες σε αυτό το κεφάλαιο. Όλες τις ημερήσιες εφημερίδες θα τις βρείτε και στο διαδίκτυο (π.χ www.in.gr). Το υλικό να το κατατάξετε στις κατηγορίες δικαιωμάτων (ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά).
2. « Η ομάδα μου αδικήθηκε στον αγώνα της Κυριακής και οι φίλαθλοι οργανώσαμε πορεία διαμαρτυρίας στο κέντρο της πόλης και κλείσαμε τους δρόμους. Γιατί μας διέλυσε η Αστυνομία; Ελευθερία δεν έχουμε;» Το δικαίωμα που προβάλλει ο νέος στο παράδειγμα αποτελεί κατάχρηση δικαιώματος; Γράψτε και άλλα παραδείγματα δικαιωμάτων που προβάλλονται καθημερινά και καταγράψτε ποια από αυτά ασκούνται καταχρηστικά.
3. «Είμαι γυναίκα επαγγελματίας οδηγός, αλλά οι εταιρείες προτιμούν τους άντρες οδηγούς». Με βάση ποιο δικαίωμα η νέα έπρεπε να προσληφθεί; Τι μέτρα παίρνει γι' αυτό η πολιτεία; Επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες της Γενικής Γραμματείας Ισότητας www.isotita.gr και του Κέντρου Ενημέρωσης για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) www.kethi.gr και παρουσιάστε παραβιάσεις του δικαιώματος ισότητας των φύλων και τα μέτρα προστασίας που λαμβάνει η Πολιτεία.
4. «Περπατώ στην πόλη και οι άλλοι λένε υποτιμητικά: “Ο Πακιστανός”». Το έχω ακούσει τόσες πολλές φορές...» Να βάλετε τον εαυτό σας στη θέση ενός μετανάστη, ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες, μιας γυναίκας άνεργης. Καταγράψτε αντίστοιχα με το παράδειγμα πιθανά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Συνδέστε τα με τα αντίστοιχα δικαιώματά τους που καταπατούνται.
5. «Όταν είσαι σε αναπηρική καρέκλα δε μπορείς να κινηθείς ελεύθερα στην πόλη. Δεν υπάρχουν ράμπες στα κτίρια στα πεζοδρόμια και στα λεωφορεία». Ένα εκατομμύριο υπολογίζονται τα άτομα με αναπηρίες στη χώρα μας. Άτομα με κινητικά προβλήματα, ανικανότητα όρασης, ομιλίας, ακοής, άτομα με ψυχικές ή άλλες χρόνιες ασθένειες. Να κάνετε μια έρευνα στην τοπική σας κοινότητα για τον αριθμό αυτών των ατόμων. Επισκεφτείτε το Δήμο και ενημερωθείτε για τα μέτρα υποστήριξής τους. Να διαμορφώσετε στην τάξη σας προτάσεις υποστήριξης των ατόμων με αναπηρίες και να τις συζητήσετε.
6. Ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις σας ως μαθητών του Γυμνασίου; Να ενημερωθείτε από τον Κανονισμό του σχολείου σας, τον Κανονισμό Μαθητικών Κοινοτήτων και τη νομοθεσία που θα βρείτε στο σχολείο.
8. Από τις ιστοσελίδες των περιβαλλοντικών οργανώσεων να ενημερωθείτε για τα επίκαιρα περιβαλλοντικά προβλήματα. Να επιλέξετε ένα από αυτά και να γράψετε μια παρουσίαση-ενημέρωση για την τάξη.
9. Οι βιότοποι προστατεύονται από την πολιτεία. Ενημερωθείτε γι' αυτούς από τις ιστοσελίδες της www.wwf.gr. Μπορείτε να επισκεφτείτε με ομάδα μαθητών έναν από τους ελληνικούς βιότοπους, να τον μελετήσετε, να ενημερωθείτε από τους υπεύθυνους και να παρουσιάσετε τη μελέτη σας στην τοπική κοινωνία μέσα από ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής αγωγής.

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

A. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου αυτού και εφόσον κοιτάξεις τις περιλήψεις και κατανοήσεις τις καινούργιες έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα τις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου και πάλι το αντίστοιχο μάθημα.

1. Ποια η σημασία των θετικών μέτρων για τις γυναίκες; Ανάφερε μερικά. Υπάρχουν τέτοια μέτρα και για άλλες κατηγορίες πληθυσμού;
2. Γιατί όταν υπερασπίζομαι το δημοκρατικό πολίτευμα υπερασπίζομαι και τα δικαιώματά μου;
3. Ποιοι νόμοι κατοχυρώνουν τα δικαιώματά σου, όταν βρίσκεσαι έξω από την Ελλάδα;
4. Έχω το δικαίωμα στην ιδιοκτησία μου και στη χρήση των πόρων του φυσικού περιβάλλοντος. Ποιες υποχρεώσεις περιορίζουν αυτά τα δικαιώματά;
5. Τι σημαίνει ότι όλα τα δικαιώματα (ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά), συνδέονται μεταξύ τους και αποτελούν ένα σώμα δικαιωμάτων; Δώσε παραδείγματα.
6. Η ισότητα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα είναι αναλογική. Δώσε παραδείγματα.
7. Υπάρχουν περιορισμοί στην ελευθερία του τύπου;

B. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:

Οι βασικές υποχρεώσεις, που περιορίζουν τα δικαιώματα του πολίτη, είναι:

- α. ο σεβασμός των νόμων και των δικαιωμάτων όλων των άλλων
- β. η υπακοή στην κρατική εξουσία
- γ. ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ανωτέρων

Γ. Να γράψεις στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων, το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει:

A	B
_____ απαγόρευση προσηλυτισμού	α. άσυλο κατοικίας
_____ επίδομα πολύτεκνου	β. δικαίωμα εργασίας
_____ επαγγελματική κατάρτιση	γ. θρησκευτική ελευθερία
_____ προστασία ιδιωτικής ζωής	δ. δικαίωμα ισότητας
_____ ίδιος μισθός για ίδια εργασία	ε. δικαίωμα κοινωνικής πρόνοιας

Δ. Τώρα, χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές και Λ για τις λανθασμένες)

• Τα δικαιώματα του ατόμου δεν έχουν περιορισμούς	Σ	Λ
• Τα ατομικά δικαιώματα είναι απαράγραπτα	Σ	Λ
• Ατομικά δικαιώματα ισότητας και ελευθερίας έχουν μόνον οι έλληνες πολίτες	Σ	Λ
• Οι αλλοδαποί δε δικαιούνται ίση αμοιβή με τους έλληνες συναδέλφους τους	Σ	Λ
• Η παιδεία είναι δωρεάν σε όλες τις βαθμίδες	Σ	Λ
• Κοινωνικό δικαίωμα εργασίας είναι η υποχρέωση της πολιτείας να εξασφαλίσει για όλους την εργασία που επιθυμούν.	Σ	Λ
• Η προστασία της υγείας περιλαμβάνει και την επανένταξη του ασθενούς.	Σ	Λ
• «Αειφόρος» ανάπτυξη είναι η συνεχής οικονομική ανάπτυξη της χώρας	Σ	Λ

13 Ευρωπαϊκή Ένωση

- ▶ 13.1 Ίδρυση και εξέλιξη
- ▶ 13.2 Βασικοί θεσμοί
- ▶ 13.3 Βασικές πολιτικές
- ▶ 13.4 Ευρωπαίος πολίτης

Οι έννοιες της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, και των δικαιωμάτων που μελέτησες στα κεφάλαια 8 και 12, αποτελούν βασικές έννοιες για να κατανοήσεις τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μπορείς να διαβάσεις το βραβευμένο κόμικ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Το λαβωμένο νερό», για να γνωρίσεις τις δυνατότητες παρέμβασης που σου παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ευρωπαϊκή κουλτούρα είναι σημαντική κληρονομιά του ευρωπαίου και παγκόσμιου πολίτη. Μπορείς να διαβάσεις κομμάτια της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που αποτελεί βασικό κομμάτι της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Από τα Νεοελληνικά σου Αναγνώσματα θα βρεις αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα σημαντικών ευρωπαϊών λογοτεχνών (Σαίξπηρ-Αγγλία, Λόρκα-Ισπανία, Τζόυς-Ιρλανδία, Μπωντλαίρ-Γαλλία κ.ά.).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), είναι ένας οργανισμός σε εξέλιξη, για αυτό και βρίσκεται σε μια διαδικασία αλλαγής και προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Η περίοδος 2004-2014 είναι μια περίοδος σημαντικών αλλαγών στη μορφή, τη λειτουργία και τους σκοπούς της. Η είσοδος νέων κρατών-μελών, η ψήφιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, η δημιουργία κοινής άμυνας και στρατού, είναι μερικά από τα θέματα που σηματοδοτούν σημαντικές αλλαγές. Για να ενημερωθείς για τις τελευταίες εξελίξεις και αλλαγές, ώστε να συμπληρώσεις τις γνώσεις που σου παρέχει το βιβλίο, χρησιμοποίησε τις ιστοσελίδες της Ε.Ε και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (www.europa.eu.int/hellas ή www.ee.gr, www.europarl.gr). Μπορείς επίσης να κάνεις χρήση και της απευθείας και δωρεάν τηλεφωνικής γραμμής πληροφόρησης για θέματα της ΕΕ (00800.6.7.8.9.10.11) και να λύσεις τυχόν απορίες σου.

13.1 Ίδρυση και εξέλιξη

Η **Ευρωπαϊκή Ιδέα**, δηλαδή η ιδέα μιας κοινής ανθρωπιστικής Ευρώπης, υπήρξε για αιώνες το όραμα πολλών φιλοσόφων και στοχαστών (Καντ, Κομένιος, Β.Ουγκώ). Αυτό το όραμα βασιζόταν τόσο στη **γεωγραφική ενότητα** της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, όσο και στα στοιχεία που διαμόρφωσαν τον **ευρωπαϊκό πολιτισμό**. Παρ' όλες τις μεταξύ τους διαφορές, όλα τα ευρωπαϊκά κράτη διαμορφώθηκαν στη βάση του ευρωπαϊκού **διαφωτισμού**, ο οποίος επηρεάστηκε από την **αρχαία ελληνική σκέψη**. Τα ευρωπαϊκά κράτη εξάλλου, οργανώθηκαν με βάση το **ρωμαϊκό δίκαιο**, ενώ καθοριστικές υπήρξαν για όλη την Ευρώπη οι επιδράσεις του **χριστιανισμού**.

Μετά τις τραγικές συνέπειες των δύο Παγκοσμίων πολέμων, η Ευρώπη έχει κοινά συμφέροντα στην πορεία της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης. Στις συνθήκες αυτές, επανέρχεται το όραμα μιας κοινής Ευρώπης, χωρίς τους εθνικούς ανταγωνισμούς του παρελθόντος.

Από το 1950, η Γαλλία με τον υπουργό Εξωτερικών Ρ.Σουμάν προωθεί διαπραγματεύσεις για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Συγκεκριμένα:

- Το **1951** με τη **Συνθήκη των Παρισίων** ιδρύεται η **Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα** (ΕΚΑΧ) μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Βελγίου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου. Η κοινότητα προβλέπει την κοινή εκμετάλλευση των πόρων άνθρακα και χάλυβα για τις παραπάνω χώρες. Αυτό αποτελεί το πρώτο βήμα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.

- Το **1957** με τη **Συνθήκη της Ρώμης** πραγματοποιείται η ίδρυση της **Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ)** ανάμεσα στις ίδιες χώρες. Η Ευρωπαϊκή ενοποίηση είναι πια πραγματικότητα.

- Το **1992** με τη **Συνθήκη του Μάαστριχτ**, όπως αυτή συμπληρώνεται με τη **Συνθήκη του Άμστερνταμ**, ιδρύεται η **Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)**, στη θέση της Ε.Ο.Κ.

Σε διάστημα μισού αιώνα οικοδόμησης, η ΕΕ δεν αφορά πλέον μόνον την οικονομική ένωση των κρατών μελών. Περιλαμβάνει την κοινή ευρωπαϊκή ιθαγένεια των πολιτών, την ελεύθερη διακίνηση και εγκατάστασή τους στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο, το κοινό νόμισμα (ευρώ) και κοινές πολιτικές στην ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική, την παιδεία, το περιβάλλον, την υγεία, τα ανθρωπίνως δικαιώματα, και τέλος το κοινό **ευρωπαϊκό Σύνταγμα**. Παράλληλα με τη διεύρυνση των πολιτικών της, η ΕΕ διευρύνεται και με την είσοδο νέων κρατών-μελών. Στα 6 αρχικά κράτη μέλη της Ε.Ο.Κ προστίθενται 9 νέα μέλη και από το 1996 μιλάμε για την «Ευρώπη των 15». Από το

φωτ.13.1 Ο Βίκτωρ Ουγκώ (1802 -1885) είχε διατυπώσει το όραμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.

⚡ Να συζητήσετε στην τάξη τα κοινά στοιχεία του ευρωπαϊκού πολιτισμού. «Κοινός» πολιτισμός σημαίνει «ίδιος»; Σχολιάστε την ποιικιλία και τον πλούτο των πολιτισμών της ευρωπαϊκής κοινότητας. Με ποιες αλλαγές νοοτροπίας συνδέεται ο ρόλος σου ως πολίτη της Ενωμένης Ευρώπης, σε σχέση με αυτόν του έλληνα πολίτη;

φωτ.13.2 Η σημαία της ΕΕ, παραμένει με 12 αστέρια, όσα και τα κράτη μέλη όταν ιδρύθηκε το 1992.

⚡ Να ενημερωθείτε για τη διεύρυνση από τις ιστοσελίδες της ΕΕ www.ec.europa.eu και να γνωρίσετε τα νέα μέλη μέσα από το κουίζ γνώσεων.

φωτ. 13.3 Το περιβάλλον αποτελεί προτεραιότητα της Ε.Ε. : Στο στάδιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη νέου κρατους-μελους, η

1998 ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις ένταξης 12 νέων χωρών. Οι 10 από αυτές τις χώρες εντάχθηκαν στην Ε.Ε. το **Μάιο του 2004**. Μέχρι το 2009 θα έχουν ενταχθεί η **Βουλγαρία** και η **Ρουμανία**. Εξάλλου, το 2001 ξεκίνησε διάλογος ένταξης της **Τουρκίας**. Η πορεία των διαπραγματεύσεων εξαρτάται από το βαθμό προετοιμασίας κάθε υποψήφιας για ένταξη χώρας.

ΕΕ απαιτεί την προσαρμογή των πολιτικών των υποψήφιας χωρών σε αυτές της Ε.Ε. Το κλείσιμο των μονάδων 1-4 του πυρηνικού εργοστασίου Κοζλοντούι στη Βουλγαρία, τα συστήματα καθαρισμού του Δούναβη, αποτελούν μερικά παραδείγματα.

⚠ Να συζητήσετε στην τάξη πόσο σημαντικοί είναι αυτοί οι όροι για την ενότητα στην Ε.Ε.

Η διαδικασία προσχώρησης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ξεκίνησε με την υπογραφή της **Συμφωνίας των Αθηνών (1961)** και προέβλεπε διαδικασίες εναρμόνισης της πολιτικής της χώρας με αυτήν της ΕΟΚ, διάρκειας 22 ετών. Η εφαρμογή της Συμφωνίας άρχισε το 1962 και διακόπηκε στη διάρκεια της δικτατορίας (1967-1974) από την ΕΟΚ, λόγω της αναστολής των δημοκρατικών αρχών και ελευθεριών από το στρατιωτικό καθεστώς. Η νέα αίτηση, που υποβάλλεται το 1974, οδηγεί σε διαπραγματεύσεις και την υπογραφή της **Συνθήκης Ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ το 1979**, μετά από απόφαση της Ελληνικής Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία (2/3). Η οριστική ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα πραγματοποιείται το **1981**.

φωτ. 13.4. Η υπογραφή της Συνθήκης ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ (1979)

Μέσα στα επόμενα χρόνια θα ζούμε σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση με 28 χώρες, περισσότερες από 20 γλώσσες, ένα μοναδικό κράμα πολιτισμών και ένα αίσθημα αλληλεγγύης που θα συμμαερίζονται 500 εκατομμύρια άνθρωποι.

1957: Ίδρυση της ΕΟΚ μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Βελγίου και Λουξεμβούργου

1973: Προσχώρηση Αγγλίας, Ιρλανδίας και Δανίας

1981: Προσχώρηση της Ελλάδας

1986: Προσχώρηση Ισπανίας και Πορτογαλίας

1992: Προσχώρηση πρώην ανατολικής Γερμανίας

1996: Προσχώρηση Αυστρίας, Σουηδίας και Φινλανδίας

2004: Προσχώρηση Κύπρου, Τσεχίας, Εσθονίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας, Σλοβενίας, Σλοβακίας, Λετονίας, Λιθουανίας και Μάλτας.

2007: Προσχώρηση Βουλγαρίας και Ρουμανίας.
Υποψήφιας χώρες: Τουρκία, Κροατία

Βασικές έννοιες μαθήματος

13.2 Βασικοί θεσμοί

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) είναι μια **ένωση ευρωπαϊκών κρατών** τα οποία, με την προσχώρησή τους, δεσμεύονται να συνεργάζονται για τη δημοκρατία, την οικονομική και κοινωνική ευημερία και την ειρήνη. Δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος, όπως η Γερμανία ή οι ΗΠΑ (βλ.Κεφ.8.1), ούτε είναι απλώς ένας οργανισμός συνεργασίας κρατών, όπως τα Ηνωμένα Έθνη (βλ.Κεφ.14.2).

Η συνένωση αυτή των ευρωπαϊκών κρατών, σημαίνει ότι **τα κράτη-μέλη μεταβιβάζουν** ορισμένες **εξουσίες** τους (νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές) **σε αντίστοιχους κοινούς θεσμούς της ΕΕ**. Με αυτόν τον τρόπο οι αποφάσεις για ορισμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος λαμβάνονται δημοκρατικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τα βασικά θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι: το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**, που εκπροσωπεί τους πολίτες, το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο**, που εκπροσωπεί τα κράτη-μέλη, το **Συμβούλιο Υπουργών**, που εκπροσωπεί τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, που εκπροσωπεί τα συμφέροντα της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Η επιτροπή, το Συμβούλιο Υπουργών και το Κοινοβούλιο αποτελούν το λεγόμενο **«θεσμικό τρίγωνο»**, το οποίο διαμορφώνει τη νομοθεσία και τις πολιτικές που εφαρμόζονται σε ολόκληρη την Ένωση.

Πίνακας 13.1 Το θεσμικό Τρίγωνο. Η Επιτροπή προτείνει νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο αποφασίζουν.

φωτ.13.5 Κάθε χώρα της Ε.Ε. είναι ελεύθερη να αποφασίζει την εθνική της πολιτική, π.χ. την εκπαιδευτική πολιτική. Η Ε.Ε. παράλληλα, θέτει κοινούς στόχους στον τομέα της εκπαίδευσης, εφόσον απαιτείται κατοχύρωση ισοτιμίας των πτυχίων και κοινά προσόντα για τους εργαζόμενους (π.χ. επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, δια βίου μάθηση). Οι στόχοι αυτοί προωθούνται στα κράτη μέλη με αντίστοιχες οδηγίες και χρηματοδοτήσεις ανάλογων πολιτικών. Η ΕΕ αναλαμβάνει δράση μόνον, εφόσον αυτή είναι πιο αποτελεσματική από αντίστοιχα εθνικά μέτρα. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεων αποστέλλει οδηγίες στα κράτη μέλη, τα οποία οφείλουν να τις εφαρμόζουν. Σε αντίθετη περίπτωση, η ΕΕ προχωρεί σε παρατηρήσεις ή επιβολή προστίμων.

«Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς και την προοδευτική προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών-μελών.....τη συνεχή επέκταση της οικονομίας...» Άρθρο 2 της Ιδρυτικής Πράξης της Ε.Ο.Κ

⚡ Να σχολιάσετε στην τάξη τις διαφορές που εντοπίζετε μεταξύ Ε.Ο.Κ και Ευρωπαϊκής Ένωσης.

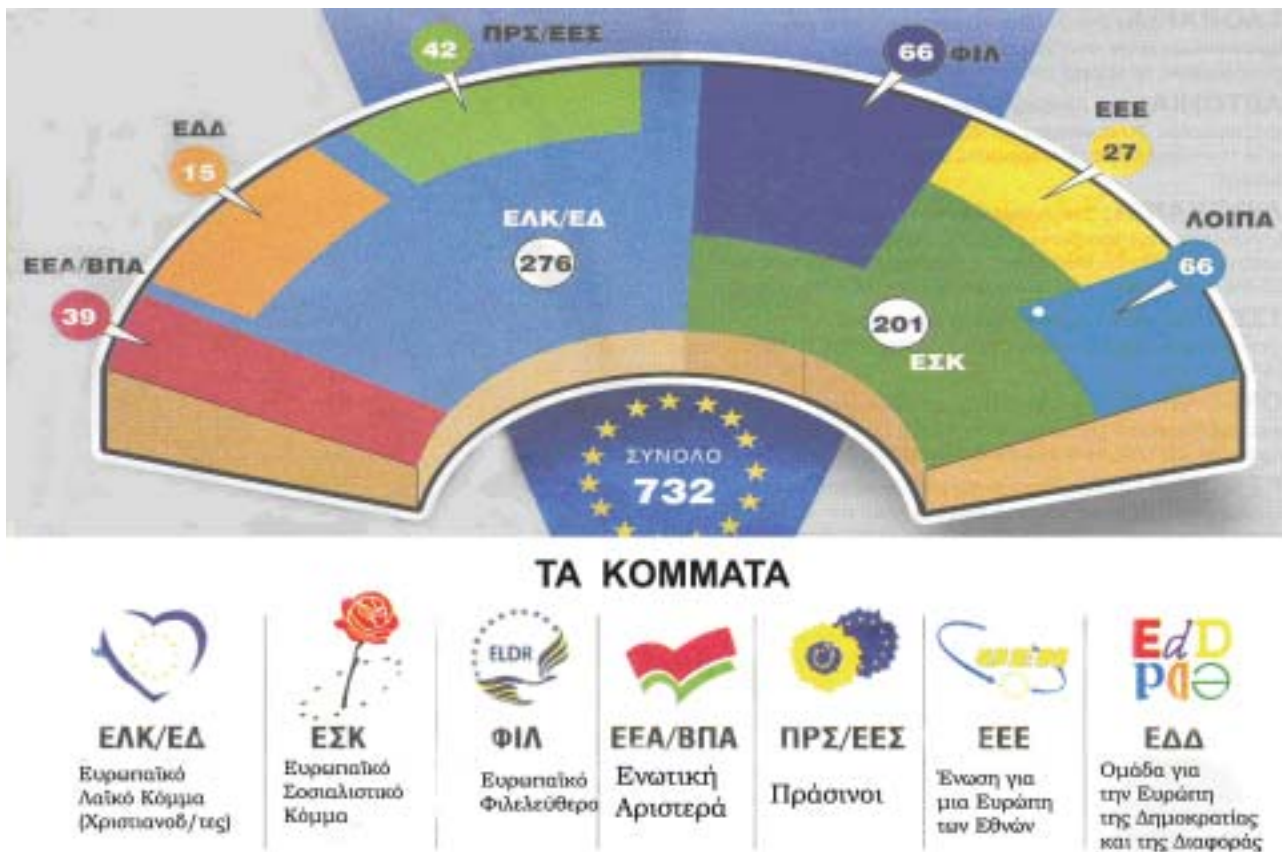
Α. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο **αντιπροσωπεύει τους πολίτες της Ένωσης** και εκλέγεται άμεσα από αυτούς. Οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διεξάγονται από το 1979, **κάθε πενταετία** και δικαίωμα ψήφου έχουν όλοι οι πολίτες της ΕΕ που είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, που προήλθε από τις ευρωεκλογές του Ιουνίου 2004, εκφράζει τη δημοκρατική βούληση των 450 εκατομμυρίων πολιτών της Ένωσης και εκπροσωπεί τα συμφέροντά τους στις συζητήσεις με τα άλλα θεσμικά όργανα (Επιτροπή, Συμβούλιο). Στην ελληνική εκπροσώπηση συμμετέχει για πρώτη φορά γυναίκα ΑΜΕΑ με κινητικές αναπηρίες.

Οι βουλευτές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν ανήκουν σε εθνικές ομάδες, αλλά σε επτά **πανευρωπαϊκές πολιτικές ομάδες**. Η κατανομή των ομάδων αυτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την περίοδο 2004-2009 είναι η ακόλουθη:

φωτ.13.6 Οι εγκαταστάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Την πρώτη εβδομάδα κάθε μήνα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνεδριάζει σε Ολομέλεια στο Στρασβούργο. Οι συνεδριάσεις γίνονται στις επίσημες γλώσσες της Κοινότητας (20 γλώσσες το 2005), με ταυτόχρονη διερμηνεία. ❖ Να συζητήσετε στην τάξη την ανάγκη γνώσης ευρωπαϊκών γλωσσών, για την καλύτερη αξιοποίηση των ευκαιριών που μας παρέχει η Ενωμένη Ευρώπη.

πίνακας 13.2. Κατανομή πολιτικών ομάδων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2004

Η εκπροσώπηση των κρατών μελών της ΕΕ στο Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο Υπουργών και την Επιτροπή φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΟΙ ΕΔΡΕΣ ΣΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

α/α Χώρα	Πληθυσμός	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Συμβούλιο Υπουργών
1 Γερμανία	82.038.000	99	1	29
2 Ην.Βασίλειο	59.247.000	78	1	29
3 Γαλλία	58.966.000	78	1	29
4 Ιταλία	57.612.000	78	1	29
5 Ισπανία	39.394.000	54	1	27
6 Ολλανδία	15.760.000	27	1	13
7 Ελλάδα	10.533.000	24	1	12
8 Βέλγιο	10.213.000	24	1	12
9 Πορτογαλία	9.980.000	24	1	12
10 Σουηδία	8.854.000	19	1	10
11 Αυστρία	8.082.000	18	1	10
12 Δανία	5.313.000	14	1	7
13 Φινλανδία	5.160.000	14	1	7
14 Ιρλανδία	3.744.000	13	1	7
15 Λουξεμβούργο	429.000	6	1	4

Νέα κράτη- μέλη (2004-2009)

16 Πολωνία	38.667.000	54	1	27
17 Ρουμανία*	22.489.000	()	()	()
18 Τσεχία	10.290.000	24	1	12
19 Ουγγαρία	10.092.000	24	1	12
20 Βουλγαρία*	8.230.000	()	()	()
21 Σλοβακία	5.393.000	14	1	7
22 Λιθουανία	3.701.000	13	1	4
23 Λεττονία	2.439.000	8	1	4
24 Σλοβενία	1.978.000	7	1	4
25 Εσθονία	1.446.000	6	1	4
26 Κύπρος	752.000	6	1	4
27 Μάλτα	379.000	6	1	3
Σύνολο	481.181.000	732	25	321

Πίνακας 13.3 Πηγή Ε.Ε 2003. *Τα κράτη θα ενταχθούν μετά το 2007

Οι κύριες αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου είναι τρεις:

- Ασκει μαζί με το Συμβούλιο Υπουργών τη **νομοθετική εξουσία**. Ως άμεσα εκλεγμένο όργανο εξασφαλίζει το δημοκρατικό χαρακτήρα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.
- **Ασκει έλεγχο** στα άλλα εκλεγμένα όργανα της Ε.Ε. (π.χ. εγκρίνει ή απορρίπτει το διορισμό Επιτρόπων).
- Έχει αρμοδιότητες σχετικές με τη μελέτη και έγκριση του **προϋπολογισμού** και επομένως επηρεάζει καθοριστικά τις δαπάνες της Ένωσης.

Το έργο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου βοηθείται από τις 17 μόνιμες **Κοινοβουλευτικές Επιτροπές**. Αυτές εκφράζουν τη γνώμη τους για τα θέματα που πρόκειται να συζητήσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

φωτ. 13.7 Μέγαρο Μανρομιχάλη, Αμαλίας 8, Αθήνα, έδρα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Ελλάδα.

Η Συνθήκη της Νίκαιας (2000) καθόρισε ένα σύστημα κατανομής των εδρών στη διευρυμένη «Ευρώπη των 27». Με το σύστημα αυτό δεν υπάρχει απόλυτη αναλογία πληθυσμού και εδρών, γιατί κάτι τέτοιο θα ήταν άδικο για τα μικρότερα κράτη. Κάθε έδρα αντιπροσωπεύει πληθυσμό από 72.000 (Λουξεμβούργο) έως 826.000 (Γερμανία) κατοίκους. (βλ. και πίνακα 13.3). Το θέμα της ισοτιμίας θα συζητηθεί στην περίπτωση που η ΕΕ προχωρήσει σε έναν τύπο Ομοσπονδίας και το Κοινοβούλιο θα αποτελεί το νομοθέτη της.

φωτ. 13.8 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οργανώνει κάθε χρόνο το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Νέων**.

↳ Μπορείτε να ενημερωθείτε για το πρόγραμμα από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου ή την ΕΕ (www.europarl.gr) και να προετοιμάσετε τη συμμετοχή και του δικού σας σχολείου.

φωτ. 13.9 Το Αττικό Μετρό στην Αθήνα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, συγχρηματοδότησε την κατασκευή του (www.metro.gr).

Βασικές έννοιες μαθήματος

Β. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελείται από τους Αρχηγούς των κρατών ή των Κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ένωσης. Συνεδριάζει μία φορά κάθε εξάμηνο και καθορίζει τους γενικούς προσανατολισμούς και προτεραιότητες της ΕΕ (από την ισχύ του ευρωπαϊκού Συντάγματος θα συνεδριάζει κάθε τρίμηνο).

Γ. Συμβούλιο Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο Υπουργών είναι το κύριο όργανο αποφάσεων της ΕΕ. Ενώ το Κοινοβούλιο εκπροσωπεί τους πολίτες, το Συμβούλιο εκπροσωπεί τα κράτη μέλη. Στις συνεδριάσεις του παρευρίσκεται ένας υπουργός για κάθε κράτος μέλος της ΕΕ, ανάλογα με το θέμα συζήτησης (π.χ. υπουργοί εργασίας, εάν συζητούνται θέματα ανεργίας). Ο κάθε υπουργός με την ψήφο του, ως μέλος του Συμβουλίου, εκφράζει την Κυβέρνησή του και είναι υπεύθυνος απέναντι στο εθνικό του Κοινοβούλιο.

Οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία. Ο υπουργός κάθε χώρας εκπροσωπεί ψήφους ανάλογες με τον πληθυσμό της (βλ. πιν. 13.3). Για τις αποφάσεις του Συμβουλίου απαιτούνται τουλάχιστον 232 ψήφοι από την πλειοψηφία των κρατών μελών.

Το Συμβούλιο είναι νομοθετικό όργανο της Κοινότητας. Για ένα μεγάλο μέρος της νομοθεσίας, το Συμβούλιο «συναποφασίζει» με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο παίρνει αποφάσεις σε θέματα που αφορούν:

- το συντονισμό της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών (ανάπτυξη, ανεργία, επενδύσεις),
- την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ε.Ε. (ΚΕΠΠΑ, βλ.13.3).

Δ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Επιτροπή είναι το πολιτικά ανεξάρτητο όργανο, που εκπροσωπεί τα συμφέροντα της Ένωσης. Είναι η κινητήρια δύναμη του «θεσμικού τριγώνου»: προτείνει νομοθεσία, προγράμματα δράσης και πολιτικές στο Συμβούλιο Υπουργών και το Κοινοβούλιο και είναι υπεύ-

φωτ. 13.10 Η Συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το 2003 στη Θεσσαλονίκη. Το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ δεν πρέπει να συγχέεται με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από όλους τους αρχηγούς των κρατών μελών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τους γενικές πολιτικές της Ε.Ε., με τις οποίες τα θεσμικά όργανα (Κοινοβούλιο, Συμβούλιο Υπουργών και Επιτροπή) διαμορφώνουν τη νομοθεσία. Συνεδριάζει κάθε εξάμηνο στη χώρα που προεδρεύει. (Το 2006 η Αυστρία και Φινλανδία αντίστοιχα).
 ≅ Μπορείτε να αντλήσετε πληροφορίες και υλικό για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών από το διαδικτυο (www.ee.gr από το σύνδεσμο «όργανα») και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

φωτ.13.11 Συνεδρίαση της Επιτροπής 2000. Λέγεται συχνά ότι οι αποφάσεις της Ε.Ε. λαμβάνονται από όργανα που είναι απομακρυσμένα από τους απλούς πολίτες, οι οποίοι και δύσκολα ενημερώνονται γι' αυτές. Αυτό αποτελεί δημοκρατικό έλλειμμα, δηλαδή έλλειψη δημοκρατικότητας. Για τη μείωση αυτού του φαινομένου, η ΕΕ βελτιώνει την ενημέρωση των πολιτών μέσω του διαδικτύου, απλοποιεί τη νομοθεσία και ενισχύει την κοινωνία πολιτών.

θυνη για την πραγμάτωση των αποφάσεών τους.

Τα μέλη της, οι **επίτροποι**, ένας για κάθε κράτος μέλος (μετά την εφαρμογή του ευρωπαϊκού Συντάγματος 13 επίτροποι), διορίζονται από τις Κυβερνήσεις των κρατών και εγκρίνονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για πέντε χρόνια.

Οι αρμοδιότητές της Επιτροπής είναι να:

- προτείνει νομοθεσία στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο,
- διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό της Ένωσης,
- εξασφαλίζει, μαζί με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, την εφαρμογή της νομοθεσίας σε όλα τα κράτη,
- εκπροσωπεί την ΕΕ στη διεθνή σκηνή.

Ε. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

Σκοπός του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι να εξασφαλίζει την ομοιόμορφη εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και του Συντάγματος σε όλα τα κράτη μέλη. Σε αυτό συμμετέχει ένας δικαστής από κάθε κράτος μέλος και είναι αρμόδιο για την επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών μελών, μεταξύ οργάνων της ΕΕ και μεταξύ επιχειρήσεων και πολιτών. Στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ανήκει και το Ευρωπαϊκό Πρωτοδικείο, το οποίο εκδικάζει υποθέσεις που αφορούν την προστασία πολιτών της ΕΕ.

Τα πέντε αυτά θεσμικά όργανα συμπληρώνονται από άλλα όργανα, όπως το **Ελεγκτικό Συνέδριο**, το οποίο ελέγχει τη νόμιμη διαχείριση του οικονομικού προϋπολογισμού της ΕΕ και η **Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα**, αρμόδια για τη νομισματική πολιτική και το ευρώ. **Συμβουλευτικά όργανα** είναι η **Επιτροπή Περιφερειών** και η **Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή**. Εξάλλου, προβλέπεται και ο **Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής**, ο οποίος ασχολείται με καταγγελίες πολιτών για κακοδιοίκηση.

φωτ. 13.12 Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εκδικάζει προσφυγές της Επιτροπής κατά κρατους μέλους, ή μεταξύ κρατών μελών, προσφυγές κατά παραλείψεων των τριών βασικών οργάνων της ΕΕ. Επίσης εκδίδει αποφάσεις μετά από αίτηση των εθνικών Δικαστηρίων για ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου.

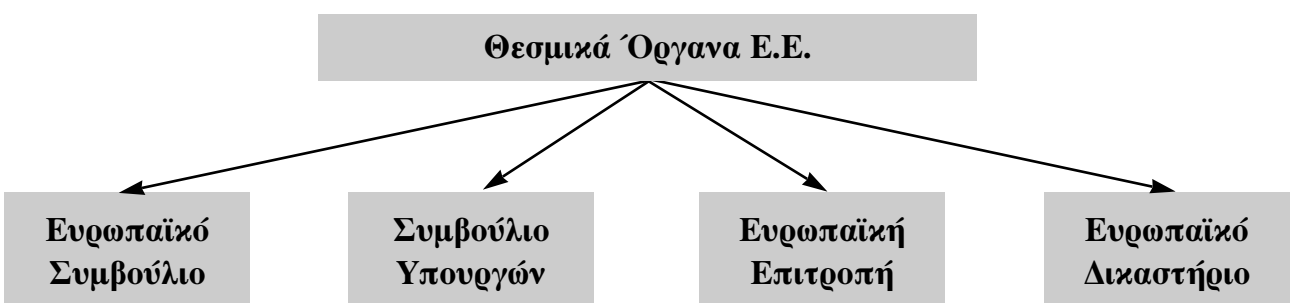
☞ Μπορείτε να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες της Ε.Ε (www.ee.gr) και να αντλήσετε πληροφορίες για το Ευρ. Δικαστήριο και τα άλλα όργανα. Να τις παρουσιάσετε στην τάξη.

φωτ. 13.13 Ο Νικηφόρος Διαμαντούρος είναι ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής. Στον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή μπορούν να γίνουν καταγγελίες κακοδιοίκησης από όλους τους πολίτες της ΕΕ.

☞ Πληροφορίες μπορείτε να πάρετε από την ανοιχτή γραμμή πληροφόρησης της ΕΕ (δωρεάν) 00800.6.7.8.9.10.11 και από το διαδίκτυο, στη διεύθυνση: www.europa.eu.int/institutions/ombudsman/index_el.htm

Βασικές έννοιες μαθήματος

13.3 Βασικές πολιτικές

Οι βασικές πολιτικές της ΕΕ καθορίζονται από τις **Ιδρυτικές Συνθήκες** (Παρισιών, Ρώμης, Μάαστριχτ, Άμστερνταμ, Νίκαιας) και περιέχονται στο Σύνταγμα της Ευρώπης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαράσσει τις γενικές κατευθύνσεις για συγκεκριμένες πολιτικές αποφάσεις. Στη συνέχεια, τα βασικά όργανα, που μελέτησε στην προηγούμενη ενότητα, διαμορφώνουν, με βάση τις παραπάνω κατευθύνσεις, τους συγκεκριμένους **κανονισμούς** και **οδηγίες** που δεσμεύουν τα κράτη-μέλη, τα οποία οφείλουν να **εναρμονίσουν*** τις πολιτικές τους με τις πολιτικές της ΕΕ. Ειδικότερα:

1. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική (ΟΝΕ)

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1991) αποφασίζεται η Οικονομική και Νομισματική Ένωση των κρατών-μελών, που προβλέπει την είσοδο **κοινού νομίσματος**, του ευρώ. Σήμερα, με εξαίρεση τη Σουηδία, Δανία και Βρετανία, το ευρώ αποτελεί το κοινό νόμισμα για περισσότερα από 300 εκατομμύρια ευρωπαίους πολίτες.

Η ΟΝΕ προϋποθέτει τη στενή οικονομική συνεργασία των κρατών-μελών. Τα όργανα της ΕΕ διαμορφώνουν κάθε χρόνο γενικούς **προσανατολισμούς** οικονομικής πολιτικής που αποστέλλουν στα κράτη-μέλη. Η ΕΕ ελέγχει την εφαρμογή αυτών των οικονομικών προσανατολισμών και στις κυβερνήσεις που δεν τους τηρούν απευθύνει **συστάσεις** και επιβάλλει **πρόστιμα**. Σε περίπτωση που κράτος-μέλος αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, η ΕΕ μπορεί να δώσει χρηματική ενίσχυση.

2. Κοινωνική Πολιτική

Με την ψήφιση του Χάρτη Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων στη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), η ΕΕ διαμορφώνει μια **ενιαία ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική**. Οι βασικοί στόχοι της είναι η προώθηση μιας κοινωνίας για όλα τα άτομα και η προετοιμασία όλων για τον κόσμο της εργασίας που μεταβάλλεται σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης και τεχνολογικής αλλαγής.

Οι βασικές δράσεις της ΕΕ περιλαμβάνουν την επιμόρφωση, κατάρτιση και προσανατολισμό των **νέων** και των **ανέργων**, τα θετικά μέτρα για την απασχόληση των **γυναικών** και των **ατόμων με ειδικές ανάγκες**, τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον κοινωνικό τομέα (εθελοντισμός), τη βελτίωση των υπηρεσιών περίθαλψης **παιδιών** και **ηλικιωμένων**.

3. Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)

* Εναρμόνιση: Προσαρμογή. Τα κράτη μέλη οφείλουν να προσαρμόζουν τις αποφάσεις και τις εθνικές πολιτικές τους με τις βασικές πολιτικές της ΕΕ. Γι' αυτό και βοηθούνται με οδηγίες και ελέγχονται για την εφαρμογή τους (επιτροπές ελέγχου, πρόστιμα, παραπομπή σε Ευρωπαϊκό Δικαστήριο).

φωτ. 13.14 Το ευρώ. Την 1η Ιανουαρίου 2002 το ευρώ, σε μορφή χαρτονομισμάτων και κερμάτων, εισάγεται σε όλα τα κράτη-μέλη, και στις 28 Φεβρουαρίου 2002, τα εθνικά νομίσματα παύουν να κυκλοφορούν και αντικαθίστανται από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα.
 ⚠ Να συζητήσετε στην τάξη τα οφέλη από την ύπαρξη ενός κοινού νομίσματος στην ΕΕ. Μπορείτε να ενημερωθείτε για το ευρώ από τις ιστοσελίδες της ΕΕ (www.ee.gr).

« Η ΕΕ έχει ως αποστολή...να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας ... υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, ... υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών» Άρθρο 2 Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ..
 ⚠ Να συζητήσετε στην τάξη την κοινωνική πολιτική της ΕΕ. Ποια ευρωπαϊκά προγράμματα γνωρίζετε από την τοπική σας κοινωνία, που προωθούν αυτούς τους στόχους;

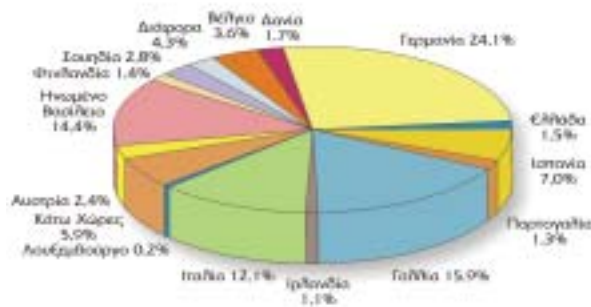
φωτ. 13.15 Το σήμα του προγράμματος equal. Η κοινοτική πρωτοβουλία "equal" αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση. Χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης (περισσότερες πληροφορίες: <http://www.equal-greece.gr>).

Τα κράτη-μέλη συνεργάζονται με στόχο τον καθορισμό μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, που μελλοντικά θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινή ευρωπαϊκή άμυνα (ευρωπαϊκός στρατός).

Εξάλλου, για την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ελευθερίας στον ευρωπαϊκό χώρο, προβλέπεται η συνεργασία των δικαστικών και αστυνομικών αρχών των κρατών μελών με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά όργανα την Europol και την Eurojust, τα οποία έχουν ως στόχο την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος (λαθρεμπόριο, ναρκωτικά, σωματεμπορία, «ξέπλυμα χρήματος»).

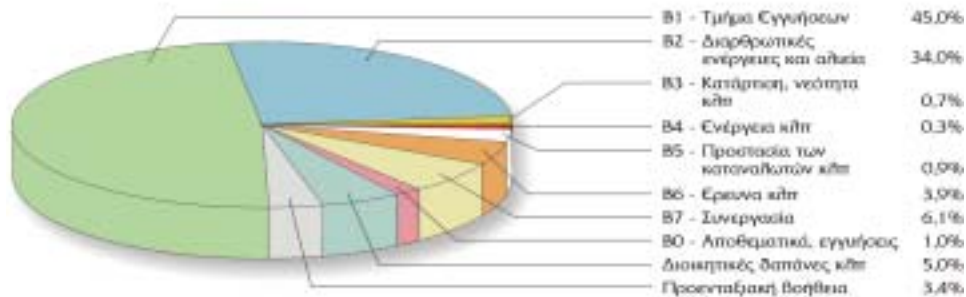
Χρηματοδότηση των πολιτικών της Ε.Ε.

Χρηματοδότηση του γενικού προϋπολογισμού 2000 ανά κράτος μέλος

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρηματοδοτούνται από τα κράτη-μέλη. Το 74% των εσόδων της προέρχεται: 1. από τον Φ.Π.Α. που εισπράτουν τα κράτη-μέλη από τους καταναλωτές και 2. από την εισφορά κάθε κράτους μέλους, με βάση το συνολικό του πλούτο. Το ποσοστό αυτής της εισφοράς για τα 15 κράτη μέλη το 2000 φαίνεται στο διπλανό πίνακα (Πίνακας 1.3.4. Πηγή: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2001)

Προϋπολογισμός 2001 κατά υποδιαίρεση (σε αναλήψιμες υποχρεώσεις, σύνολο 92,6 δισ. ευρώ)

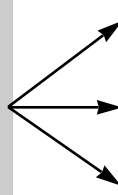

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, το 45% των εσόδων του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διατίθεται για την γεωργία (επιδόματα, αποζημιώσεις, ενισχύσεις) και το 34% για διαρθρωτικές ενέργειες (ενίσχυση λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών). Το 2006 ο συνολικός προϋπολογισμός αναμένεται να ξεπεράσει τα 106 δισ. Ευρώ. (Πίνακας 1.3.5. Πηγή: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2001)

1. Φ.Π.Α.: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας. Ο Φόρος που καταβάλλεται από τους καταναλωτές, για την αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών, σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.
2. Προϋπολογισμός: Το σύνολο των εσόδων και εξόδων ενός οικονομικού οργανισμού ή κράτους.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Βασικές
Πολιτικές
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κοινή Οικονομική Πολιτική 9 (ONE)

Κοινωνική Πολιτική

Ασφάλεια

13.4 Πολίτης και Ευρωπαϊκή Ένωση

Μισό περίπου δισεκατομμύριο πολίτες ευρωπαϊκών κρατών έχουν σήμερα μια δεύτερη ταυτότητα, **την ταυτότητα του ευρωπαίου πολίτη**. Αυτή η ταυτότητα σημαίνει ότι, χωρίς να παύουν να είναι πολίτες του εθνικού τους κράτους και φορείς της εθνικής γλώσσας, παράδοσης και πολιτισμού, αποκτούν και την **ιθαγένεια της ΕΕ**, που δεν αντικαθιστά, αλλά **προστίθεται στην εθνική τους ιθαγένεια*** (π.χ. ελληνική, ιταλική, βελγική).

Όπως ήδη γνωρίσαμε (βλ. Κεφ.8.3), οι σχέσεις των πολιτών με το κράτος, οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους καθορίζονται από το Σύνταγμα. Τον Οκτώβριο του 2004 στη Ρώμη οι 25 ηγέτες των κρατών μελών της ΕΕ ενέκριναν και υπέγραψαν τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος. Το Σύνταγμα περιλαμβάνει τον **Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ** που είχε ψηφιστεί το 2000. Ο Χάρτης, στα 54 άρθρα του, καθορίζει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ και τις σχέσεις τους με την Ένωση και οι διατάξεις του δεσμεύουν όλα τα κράτη-μέλη. Όλοι οι πολίτες των κρατών-μελών της ΕΕ, είναι και πολίτες της Ένωσης και για το λόγο αυτό έχουν:

- **Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών-μελών.** Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να εγκατασταθούν σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος για να σπουδάσουν, να εργασθούν ή να συνταξιοδοτηθούν, όπως ακριβώς και οι πολίτες του κράτους.
- **Το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου** καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος-μέλος που κατοικούν, με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους πολίτες του συγκεκριμένου κράτους.
- **Το δικαίωμα να απολαμβάνουν** στο έδαφος τρίτης χώρας, στην οποία το κράτος τους δεν εκπροσωπείται, **την προστασία των διπλωματικών αρχών άλλης χώρας-μέλους της ΕΕ**, η οποία διαθέτει Πρεσβεία ή προξενείο, στο έδαφος της τρίτης χώρας.
- **Το δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορά** στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, **καταγγελλία** στον Ευρωπαίο Διαμεσολαβητή και το δικαίωμα να **προσφεύγουν στο Δικαστήριο**, σε περίπτωση καταπάτησης των δικαιωμάτων τους ως πολιτών της Ε.Ε.

Εκτός από τα παραπάνω δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατοχυρώνει και τα δικαιώματα των πολιτών στην **ισότητα και τις ατομικές ελευθερίες**. Η κα-

φωτ. 13.16 Ρώμη 29.10.2004 Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας υπογράφει τη Συνθήκη για το Σύνταγμα της Ευρώπης. Να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες της ΕΕ (www.europa.eu.int/hellas) και να αντλήσετε πληροφορίες για το Σύνταγμα της Ευρώπης.

φωτ. 13.17 Συνοριακός έλεγχος πηγή ΕΕ. Πριν το 1985, ταξιδιώτες και φορητά, περιμέναν ώρες για να ελεγχθούν σε κάθε εθνικό σύνορο που περνούσαν. Ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της ΕΕ ήταν η διαμόρφωση ενός χώρου χωρίς σύνορα, μέσα στον οποίο μπορούν να διακινούνται ελεύθερα οι άνθρωποι, τα αγαθά, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια. Οι χώρες του **Σένγκεν**, παίρνοντας το όνομα από την πόλη του Λουξεμβούργου στην οποία υπογράφηκε η Συμφωνία το 1985, περιλαμβάνουν σήμερα τη Νορβηγία και Ισλανδία και όλες τις χώρες της Ε.Ε. εκτός της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι χώρες αυτές συμφώνησαν να μην απαιτείται έλεγχος ή θεωρήσεις για την είσοδο και έξοδο των πολιτών της ΕΕ.

*Ιθαγένεια: ο νομικός δεσμός του πολίτη με το κράτος του.

τοχύρωση αυτών των δικαιωμάτων του ευρωπαίου πολίτη από την ΕΕ οδήγησε στην αναθεώρηση πολλών διατάξεων του ελληνικού Συντάγματος το 2001, ώστε να εναρμονιστεί με το Χάρτη. Παράδειγμα τέτοιων αναθεωρήσεων αποτελούν η προσθήκη του δικαιώματος συμμετοχής στην **κοινωνία της ηλεκτρονικής πληροφορίας**, το δικαίωμα στην **προστασία των προσωπικών δεδομένων**, η υποχρέωση των δημοσίων υπηρεσιών να πληροφορούν τους πολίτες, η υποχρέωση του κράτους να προστατεύει το περιβάλλον στο πλαίσιο της αρχής της «**αιεφόρου ανάπτυξης**» που ακολουθεί η ΕΕ, τα **θετικά μέτρα** για τις **ευάλωτες κοινωνικές ομάδες***, (Βλ. κεφ. 12.2 και 12.5)

φωτ. 13.18 Το διαδίκτυο ως μέσο μάθησης. Το πρόγραμμα eEurope είναι ένα πρόγραμμα που εφαρμόζει από το 2000 η ΕΕ στα κράτη-μέλη με στόχο την προώθηση του διαδικτύου. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τα επιμέρους προγράμματα eLearning, με στόχο την εκπαίδευση μέσω του διαδικτύου, το eHealth με στόχο την παροχή ιατρικής βοήθειας μέσω του διαδικτύου, το eGovernment (ηλεκτρονική διακυβέρνηση) με στόχο την εξυπηρέτηση του πολίτη μέσω του διαδικτύου (π.χ. φορολογικές δηλώσεις, πληροφορίες, αιτήσεις) αλλά και την ηλεκτρονική συμμετοχή του πολίτη σε τοπικές αποφάσεις (**ηλεκτρονική δημοκρατία**).

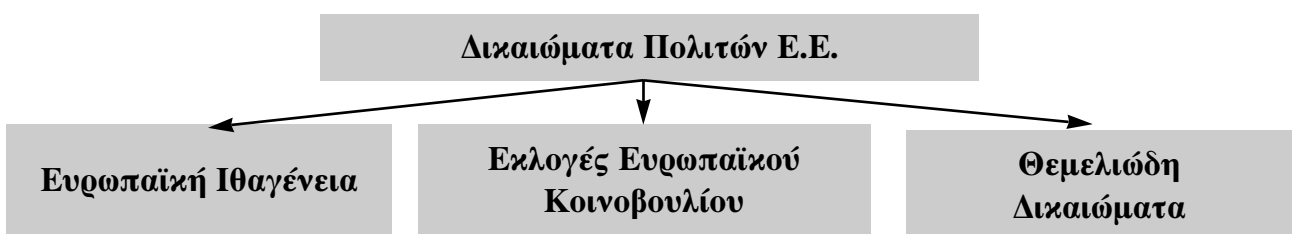
☞ Να συζητήσετε στην τάξη αυτά τα μέτρα.

φωτ.13.19 Η ΕΕ οργανώνει προγράμματα α) εθελοντισμού για τους νέους της Ευρώπης.

☞ Να ενημερωθείτε γι' αυτά από τις ιστοσελίδες της ΕΕ και της Γ.Γ.Ν.Γ (www.neagenia.gr), β) ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα «Σωκράτης» για τα σχολεία της Ευρώπης. Να ενημερωθείτε (www.iky.gr) και να οργανώσετε πρόταση συμμετοχής και του δικού σας σχολείου.

Βασικές έννοιες μαθήματος

*Ευάλωτες κοινωνικές ομάδες: Οι κοινωνικές ομάδες που κινδυνεύουν με κοινωνικές διακρίσεις και αποκλεισμό.

Εργασίες-δραστηριότητες

1. Να παρουσιάσετε στην τάξη πληροφορίες για την ιστορία, την πολιτική και τον πολιτισμό για τα 25 κράτη μέλη της ΕΕ μαζί με τις χώρες που βρίσκονται σε καθεστώς ένταξης ή καθεστώς διαπραγματεύσεων (Ρουμανία, Βουλγαρία, Τουρκία). Πληροφορίες μπορείτε να αντλήσετε και από το δικτυακό χώρο της ΕΕ (www.europa.eu.int/hellas ή www.ee.gr). Ο κάθε μαθητής να παρουσιάσει μία χώρα σε μία κόλλα χαρτί Α3. Στη συνέχεια να αναρτήσετε όλο το υλικό στους πίνακες ανακοινώσεων της τάξης.
2. Αν και οι γυναίκες αποτελούν το 51% του συνολικού πληθυσμού των κρατών μελών της ΕΕ, η εκπροσώπησή τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την περίοδο 1999-2004, ανερχόταν σε ποσοστό 30%. Να αναζητήσετε τα αντίστοιχα ποσοστά γυναικείας εκπροσώπησης στο ευρωπαϊκό και στο ελληνικό Κοινοβούλιο σήμερα. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε τις τυχόν διαφορές.
3. Κάθε χρόνο, ευρωπαϊκές πόλεις των κρατών μελών ορίζονται ως πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης. Σκοπός αυτού του θεσμού της ΕΕ είναι η προβολή των πολιτιστικών επιτευγμάτων αυτών των πόλεων και η συνειδητοποίηση από τους ευρωπαίους πολίτες της πλούσιας κληρονομιάς που μοιράζονται. Ποιες ελληνικές πόλεις έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο αυτού του θεσμού μέχρι σήμερα; Να σχολιάσετε τις θετικές συνέπειες του θεσμού γι' αυτές τις πόλεις.
4. Κάθε χρόνο η ΕΕ προβάλλει ένα θέμα, με εκδηλώσεις σε όλα τα κράτη-μέλη. Ποιο θέμα προβάλλει η ΕΕ την τρέχουσα χρονιά; Να συγκεντρώσετε πληροφορίες από τον τύπο ή το διαδίκτυο και τους τοπικούς φορείς για το θέμα αυτό.
5. Από την τοπική σας κοινότητα και τον τύπο, να συγκεντρώσετε πληροφορίες και υλικό για ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που αφορά το περιβάλλον και εφαρμόζεται στη χώρα μας.

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και εφόσον κατανόησες τις καινούργιες έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου και πάλι το αντίστοιχο μάθημα.

1. Ποια είναι τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία που συνδέουν την Ελλάδα με την Ευρώπη;
2. Ποια είναι τα βασικά έσοδα και έξοδα στον προϋπολογισμό της ΕΕ;
3. Συμπλήρωσε τις λέξεις που εξηγούν τα αρκτικόλεξα:

ΕΕ	E _____	E _____	
ΕΟΚ	E _____	O _____	K _____
ΟΝΕ	O _____	N _____	E _____

4. Μια ομάδα από τουρίστες, που αποτελείται από Ιταλούς, Σουηδούς, Άγγλους, Γάλλους, Γερμανούς και Δανούς, φτάνει στο αεροδρόμιο του ελληνικού. Ποιοι από αυτούς θα χρειαστεί να αλλάξουν τα εθνικά τους νομίσματα με ευρώ;
 5. Ποιοι είναι οι δύο βασικοί στόχοι της ενιαίας ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής;
- Β. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:
1. Στο Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ συμμετέχει από κάθε κράτος:
 - α. ο αντίστοιχος με το θέμα που συζητείται Υπουργός

- β. ένας ευρωβουλευτής
- γ. ένας ειδικός στο θέμα που συζητείται επιστήμονας

2. Μεταξύ των χωρών που εντάχθηκαν στην ΕΕ με τη μεγάλη διεύρυνση του 2004, ήταν:

- α. Η Ρωσία και η Γεωργία
- β. Η Μάλτα και η Τσεχία
- γ. Η Σουηδία και η Αυστρία

Γ. Να γράψεις στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων, το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει:

Α	Β
_____ 1957	α. ένταξη Ελλάδας στην ΕΟΚ
_____ 1981	β. ίδρυση ΕΕ
_____ 1992	γ. μεγάλη διεύρυνση της ΕΕ
_____ 2002	δ. αντικατάσταση εθνικών νομισμάτων με το ευρώ
_____ 2004	ε. ίδρυση ΕΟΚ

Δ. Τώρα, χαρακτηρίσε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες,

1. Οι επίτροποι της ΕΕ διορίζονται από τις Κυβερνήσεις των κρατών-μελών	Σ	Λ
2. Στον προϋπολογισμό της ΕΕ συμμετέχουν με ίσες εισφορές όλα τα κράτη-μέλη	Σ	Λ
3. Οι έλληνες ευρωβουλευτές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελούν μια εθνική ομάδα	Σ	Λ
4. Τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να ακολουθούν τους κανονισμούς και οδηγίες της ΕΕ	Σ	Λ
5. Ο συνοριακός έλεγχος για τους πολίτες της ΕΕ έχει καταργηθεί σε όλα τα κράτη-μέλη	Σ	Λ

14 Η διεθνής κοινότητα

- Η Διεθνής Κοινότητα και το Διεθνές δίκαιο
- Οι Διεθνείς Οργανισμοί
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Η θέση της Ελλάδας στον κόσμο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο γνώρισες την Ευρωπαϊκή Ένωση, που αποτελεί μια ένωση ευρωπαϊκών κρατών. Αντίστοιχα τα κράτη, διεθνώς πια, παίρνουν αποφάσεις για σοβαρά παγκόσμια προβλήματα μέσα από διεθνή όργανα. Μπορείς να διαβάσεις πάλι τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σου που προβλέπει το Σύνταγμα (κεφ. 12). Οι βασικές αρχές των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το ελληνικό Σύνταγμα προέρχονται από τα 30 άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, που έχει ψηφίσει και αναγνωρίσει η Ελλάδα από το 1949.

Το βιβλίο του Ανρί Ζακάρ « Πέντε δισεκατομμύρια άνθρωποι σε ένα πλεούμενο» θα σε βοηθήσει να κατανοήσεις τα κοινά προβλήματα των ανθρώπων του πλανήτη μας και την ανάγκη για διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη, « Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ» περιγράφει, μέσα από τα μάτια ενός παιδιού, τη φρίκη του φασισμού όταν δεν υπήρχε η διεθνής κοινότητα.

Οι ταινίες «Στα σύνορα του κόσμου» του Μ.Γουντεριμπότομ , « Μεθυσμένα άλογα» του Μπ. Γκομπάτι και το ντοκυμαντέρ με μαρτυρίες προσφύγων « Αόρατοι παράνομοι στην Ευρώπη» του Α.Βόιτ. Προσπάθησε να έρθεις στη θέση των νεαρών πρωταγωνιστών, για να αντιληφθείς ποια δικαιώματα που απολαμβάνεις σαν πολίτης μιας δημοκρατικής χώρας, είναι άγνωστα σε εκατομμύρια κατοίκους του πλανήτη σήμερα.

Για το έργο του ΟΗΕ θα ενημερωθείς από τις ιστοσελίδες του, που διαθέτουν πλούσιο φωτογραφικό υλικό(www.un.org) . Για τη διεθνή θέση της Ελλάδας μπορείς να ενημερωθείς από τις ιστοσελίδες του Υπουργείου Εξωτερικών (www.mfhr.gr) . Πολλές είναι οι διεθνείς ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας Μπορείς να γνωρίσεις το έργο της Διεθνούς Αμνηστίας (www.amnesty.gr), να ενημερωθείς για την καταπάτηση ανθρώπινων δικαιωμάτων από το Ελληνικό Παρατηρητήριο της Συμφωνίας του Ελσίνκι (www.greekhelsinki.gr) και να γνωρίσεις τα προβλήματα των προσφύγων από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες(www.grc.gr) .

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, οι άνθρωποι πολιτισμοί πήραν ο ένας από τον άλλον τη σκυτάλη στον αγώνα της ανθρωπότητας για εξέλιξη. Από τους Βαβυλώνιους και τους Αιγυπτίους, στους Αρχαίους Έλληνες και μετά στους Ρωμαίους, τους Άραβες , στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο, η σκυτάλη πέρασε μέσα από τους αιώνες, για να διαμορφώσει την κληρονομιά ενός παγκόσμιου πολιτισμού, του οποίου όλοι είμαστε ισότιμα μέλη. Το Κεφάλαιο αυτό θα σε ενημερώσει για τα διεθνή προβλήματα και τη διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη που οφείλει να χαρακτηρίζει τις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη, ώστε η ζωή των δισεκατομμυρίων ανθρώπων του πλανήτη μας να είναι αντάξια του παγκόσμιου πολιτισμού μας.

14.1 Η διεθνής κοινότητα και το διεθνές δίκαιο

Όπως είδαμε, τα κρατικά όργανα (Κυβέρνηση, Κοινοβούλιο, Πρόεδρος), καθορίζουν την εθνική πολιτική με βάση το Σύνταγμα και τους νόμους. Στο χώρο της ΕΕ, αντίστοιχα όργανα (Επιτροπή, Συμβούλιο, Κοινοβούλιο) καθορίζουν την ευρωπαϊκή πολιτική με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η υφήλιος, μαζί με το διάστημα, αποτελούν έναν ενιαίο χώρο που ονομάζεται **διεθνής**. Τα κράτη που δρουν σε αυτόν τον ενιαίο χώρο αποτελούν **τη διεθνή κοινότητα** και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους ονομάζονται **διεθνείς σχέσεις**. Οι αρχές και οι κανόνες, που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών της διεθνούς κοινότητας, συνιστούν το **διεθνές δίκαιο**. Τέτοιες αρχές αναφέρονται στο άρθρο 2 του χάρτη του ΟΗΕ, οι αρχές της ισότητας, της ανεξαρτησίας, της αυτοδιάθεσης των κρατών και της μη επέμβασης ενός κράτους σε ένα άλλο με στρατιωτικά μέσα. Τη διεθνή συνεργασία εκφράζουν και πραγματώνουν οι **Διεθνείς Οργανισμοί**.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα και κυρίως κατά τον 19ο και αρχές του 20ου αιώνα, η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κρατών εξαρτιόταν από τη δύναμη που διέθετε το κάθε κράτος στον κόσμο. Όποιο κράτος διέθετε πολιτική, στρατιωτική και οικονομική δύναμη διηύθυνε τις τύχες της ανθρωπότητας. Η οργάνωση της Διεθνούς κοινότητας με την ίδρυση των Διεθνών Οργανισμών γίνεται επιτακτική ανάγκη μετά τις τραγικές συνέπειες των δύο Παγκοσμίων πολέμων. Ιδιαίτερα σήμερα, η συνεργασία μεταξύ των κρατών προβάλλει ως αναγκαιότητα, εξαιτίας των κοσμογονικών αλλαγών που παρατηρούνται.

Η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης, η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η μείωση των τεράστιων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων των λαών και η προστασία του περιβάλλοντος είναι οι βασικοί λόγοι που επιβάλλουν τη διεθνή συνεργασία.

Συγκεκριμένα:

- Η οικονομική δραστηριότητα έχει πάρει διεθνή χαρακτηρισμό. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας προσδιορίζει τον τρόπο που οργανώνεται η παραγωγή, τον τρόπο κυκλοφορίας των προϊόντων σε ολόκληρο το διεθνή χώρο, τη διακίνηση των εργαζομένων αλλά και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Μακρινά συμβάντα οικονομικού ή όχι χαρακτήρα μας επηρεάζουν πιο άμεσα και γρήγορα από ότι στο παρελθόν, π.χ. η πτώση του δείκτη (Dow Jones) στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης επηρεάζει αρνητικά όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου.
- Η ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας καταρ-

«Ας παραστήσουμε με μια πολύ μικρή τελεία τη δύναμη της βόμβας που κατάστρεψε τη Χιροσίμα

και με κάπως πιο έντονη τελεία το δεκαπλάσιο αυτής της δύναμης

Το σύνολο των βομβών που χρησιμοποιήθηκαν από όλους τους αντιπάλους κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου παριστάνεται με 20 τελείες

Για την καταστροφή της ανθρωπότητας θα έφτανε μια δύναμη ίση με αυτό που αντιπροσωπεύουν 2000 από αυτές τις τελείες.

«Όσο για το στοκ των πυρηνικών όπλων που είναι σήμερα διαθέσιμο και που αντιστοιχεί σε 100.000 τελείες χρειάζονται 4 σελίδες του βιβλίου για να τις συμπεριλάβουμε όλες.»

Πηγή: Ανρί Ζακάο « Πέντε δισεκατομμύρια άνθρωποι σε ένα πλεούμενο » (1989)

Στην αρχή, κάθε κράτος για να συνάψει σχέσεις με ένα άλλο, χρησιμοποίησε τους διπλωματικούς αντιπροσώπους του. Οι διπλωμάτες, (πρέσβεις, πρόξενοι) είναι ακόμα και σήμερα τα όργανα της Πολιτείας, στα οποία έχει ανατεθεί το έργο της ανάπτυξης των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς συνεργασίας του κάθε κράτους. Με αυτό τον τρόπο γίνονται οι επίσημες επαφές μεταξύ των κυβερνήσεων. Στη συνέχεια όμως, διαπιστώνοντας ότι η κλασική διπλωματία δεν επαρκεί, τα κράτη ανέπτυξαν και άλλους τρόπους πολυμερούς συνεργασίας (Διεθνείς Συνδιασκέψεις, Διεθνείς Οργανισμοί).

φωτ. 14.1 Ο υποσιτισμός μαστίζει τον τρίτο

γούν τις αποστάσεις, π.χ. η χρήση του διαδικτύου (τηλεϊατρική, συνεργασία Πανεπιστημίων σε ερευνητικά προγράμματα), το ίδιο και τα σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας κ.ά.

- Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας είναι πλέον παγκόσμιο πρόβλημα. Η καταστροφή του δάσους του Αμαζονίου, τα πυρηνικά απόβλητα ή η μείωση του όζοντος απαιτούν τη διεθνή συνεργασία για την επίλυσή τους (Διεθνής Συνδιάσκεψη του Κιότο για το περιβάλλον).

- Η μη εξασφάλιση και η ελλιπής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, π.χ. η εκμετάλλευση των παιδιών (δουλεμπόριο, παιδική πορνεία) αποτελεί σήμερα διεθνές πρόβλημα που απαιτεί τη διεθνή συνεργασία των διωκτικών αρχών.

- Ο πόλεμος, οι εξοπλισμοί (πυρηνικά όπλα, η τρομοκρατία υπονομεύουν την ειρήνη, π.χ. η τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους οδήγησε σε δύο πολέμους με τραγικές συνέπειες, που σφράγισαν την είσοδο του 21ου αιώνα.

- Η φτώχεια, η πείνα και η ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων, ιδιαίτερα σε βάρος των αναπτυσσόμενων χωρών, αποτελούν διεθνή προβλήματα. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί τη διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη.

κόσμο. 33.000 παιδιά πεθαίνουν καθημερινά από τη φτώχεια. Αντί να κλείσει τη ψαλίδα μεταξύ πλούσιων και φτωχών, να θρέψει τους πεινασμένους και να γιατρέψει τους ασθενείς, όπως υποσχόταν, η ραγδαία επιστημονική και τεχνολογική κούρσα των τελευταίων 30 χρόνων, κατάφερε μόνο να κάνει τους πλούσιους πλουσιότερους και να οδηγήσει τους ήδη φτωχούς στην απελπισία και το θάνατο από την αιτία και τις μολυσματικές ασθένειες. Οι 200 πλουσιότεροι άνθρωποι του κόσμου διπλασίασαν την περιουσία τους μεταξύ 1994 και 1998 από 448 δις σε 1 τρις δολάρια. Οι τρεις πλουσιότεροι διαθέτουν μεγαλύτερη περιουσία από το συνολικό πληθυσμό των 48 φτωχότερων χωρών του κόσμου, δηλαδή πάνω από 800 εκατ. ανθρώπους.

✎ Να συζητήσετε στην τάξη τις ευθύνες της διεθνούς κοινότητας για τα προβλήματα του τρίτου κόσμου.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Διεθνής Χώρος

Διεθνής Κοινότητα

Διεθνείς Σχέσεις

Διεθνές Δίκαιο

14.2.1 Οι Διεθνείς Οργανισμοί

Οι **Διεθνείς Οργανισμοί** θεσμοθετούνται, κυρίως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ως αποτέλεσμα της αντίληψης ότι τα διεθνή προβλήματα απαιτούν τη διαρκή συνεργασία των κρατών.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί είναι **διακρατικοί** αποτελούνται δηλαδή από κράτη-μέλη που έχουν κοινούς σκοπούς και μόνιμη συνεργασία σε θέματα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, ανθρωπιστικά, μορφωτικά και θέματα ασφαλείας.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες. Θα αναφέρουμε μόνο τη διάκρισή τους σε Παγκόσμιους και Περιφερειακούς, Κυβερνητικούς και Μη Κυβερνητικούς:

- **Παγκόσμιοι** είναι οι Οργανισμοί που δέχονται τη συμμετοχή όλων των κρατών, π.χ. ΟΗΕ και όλες οι Οργανώσεις του. Περιφερειακοί είναι οι Οργανισμοί που δέχονται τη συμμετοχή κρατών που ανήκουν σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια π.χ. NATO.

φωτ.14.2 Φαντάσου ότι δεν υπάρχουν κράτη. Δεν είναι δύσκολο να το κάνεις. Κανείς λόγος για να σκοτώνεις ή να πεθαίνεις...

Φαντάσου όλους τους ανθρώπους να ζουν μια ζωή μέσα σε ειρήνη...

Φαντάσου ότι δεν υπάρχουν κατεχόμενα.

Αναρωτιέμαι αν μπορείς. Καμία ανάγκη για απληστία ή πείνα. Μια αδελφότητα ανθρώπων.

Φαντάσου όλους τους ανθρώπους να μοιράζονται όλο τον κόσμο...

«Imagine» John Lenon

• **Διεθνείς Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΔΚΟ)**, στους οποίους συμμετέχουν κράτη –μέλη, π.χ. ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ κ.ά. και **Διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)**, στις οποίες συμμετέχουν ομάδες πολιτών και οι οποίες λειτουργούν ανεξάρτητα από τις κυβερνήσεις των κρατών, π.χ Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, Διεθνής Αμνηστία, Greenpeace κ.ά.

14.2.2 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Η ίδρυση του ΟΗΕ αποτελεί έκφραση της γενικευμένης φιλειρηνικής τάσης των λαών μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Η ιδρυτική πράξη του, δηλαδή ο καταστατικός του χάρτης, υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 1945 από 52 κράτη. Σήμερα, τα μέλη του ΟΗΕ είναι 192, σχεδόν όλα τα κράτη του σύγχρονου κόσμου και η έδρα του είναι η Ν.Υόρκη.

Οι σκοποί του ΟΗΕ είναι:

- να διαφυλάξει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια,
- να αναπτύξει ανάμεσα στα έθνη σχέσεις φιλίας με βάση την ισότητα και την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών,
- να συμβάλει στη διεθνή συνεργασία για τη λύση προβλημάτων οικονομικού, κοινωνικού, πνευματικού, ανθρωπιστικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα, που απασχολούν ολόκληρο το σύγχρονο κόσμο,
- να ενισχύσει το σεβασμό στα δικαιώματα του ανθρώπου και στις θεμελιώδεις ελευθερίες του (Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση το Δεκέμβριο του 1948),
- να συμβάλει με τα όργανά του στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των λαών.

Ο ΟΗΕ διαθέτει έξι κύρια όργανα για να πραγματοποιούν τους σκοπούς του και πλήθος άλλους φορείς και οργανώσεις που συνεργάζονται μαζί του.

Τα κύρια όργανα είναι:

α) Γενική Συνέλευση

Αποτελείται από τους αντιπροσώπους όλων των κρατών μελών του ΟΗΕ. Συνεδριάζει τακτικά μια φορά το χρόνο και συζητά για όλα τα κρίσιμα προβλήματα της ανθρωπότητας, κυρίως για θέματα που έχουν σχέση με την τήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

β) Συμβούλιο Ασφαλείας

Αποτελείται από 15 μέλη. Τα 5 μέλη από αυτά (ΗΠΑ, Κίνα, Μ.Βρετανία, Γαλλία και Ρωσία) είναι μόνιμα και τα υπόλοιπα 10 εκλέγονται από τη Γενική συνέλευση για θητεία 2 ετών. Οι κύριες αρμοδιότητες του είναι η

φωτ.14.3 Επίτευγμα στην ιστορία της UNICEF είναι η υιοθέτηση της Σύμβασης για τα δικαιώματα του Παιδιού από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Σήμερα, σχεδόν όλα τα παιδιά του κόσμου ζουν σε χώρες που έχουν επικυρώσει τη σύμβαση αυτή, αν και σε πολλές περιπτώσεις δυστυχώς δεν την εφαρμόζουν. Κύριοι στόχοι της οργάνωσης είναι η καταπολέμηση των κύριων αιτιών θανάτου και ασθενειών των παιδιών, και η εκπαίδευσή τους. (www.unicef.org)

ειρηνική διευθέτηση των διαφορών και η λήψη σχετικών μέτρων σε περιπτώσεις διατάραξης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Τα μέτρα μπορεί να είναι ειρηνικά, π.χ. διακοπή διπλωματικών σχέσεων, οικονομικός αποκλεισμός ή και στρατιωτικές επιχειρήσεις.

γ) Γενική Γραμματεία

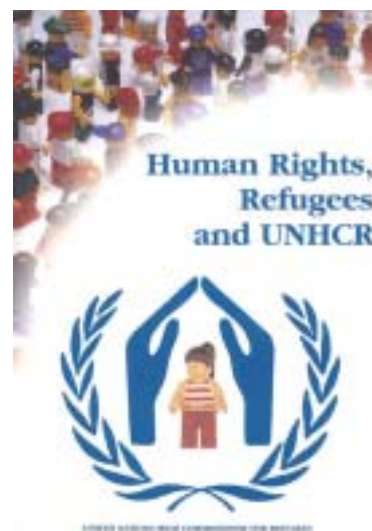
Αποτελείται από το Γενικό Γραμματέα και από τους μόνιμους υπαλλήλους του ΟΗΕ. Ο Γενικός Γραμματέας είναι ο ανώτατος υπάλληλος του ΟΗΕ παρίσταται στις συνεδριάσεις όλων των οργάνων (εκτός από το Διεθνές Δικαστήριο), συντονίζει τις δραστηριότητές τους και αναλαμβάνει πολιτικές πρωτοβουλίες για την ειρηνική διευθέτηση διεθνών διαφορών, π.χ. το σχέδιο για την επίλυση του Κυπριακού που υπήρξε πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα Κόφι Ανάν.

δ) Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

Είναι το μοναδικό κύριο όργανο του ΟΗΕ που εδρεύει στην Ολλανδική πόλη Χάγη και όχι στη Ν.Υόρκη, όπως όλα τα υπόλοιπα. Αποτελείται από 15 δικαστές που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας. Επιλύει διαφορές μόνο μεταξύ κρατών με την προϋπόθεση ότι αυτό το ζητούν και τα δύο κράτη που καταφεύγουν σε αυτό.

Εκτός από τα παραπάνω κύρια όργανα του ΟΗΕ, συνεργάζονται με τον οργανισμό άλλοι φορείς και οργανώσεις που αποτελούν όλοι μαζί το Σύστημα του ΟΗΕ, όπως η UNICEF, η UNESCO, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO), η Διεθνής Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κ.ά.

Η UNESCO (www.unesco.org), δραστηριοποιείται, στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού. Στα προγράμματά της εντάσσεται η προστασία των παγκόσμιων πολιτιστικών μνημείων. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεων, έχει χρηματοδοτήσει προγράμματα για τη διάσωση της Αγίας Σοφίας και της πόλης της Βενετίας. Επίσης κατήγγειλε τις καταστροφές πολιτιστικών μνημείων από τους βομβαρδισμούς στο Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Σεβρία.
 ➤ Να συζητήσετε στην τάξη τη σημασία της διαφύλαξης της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

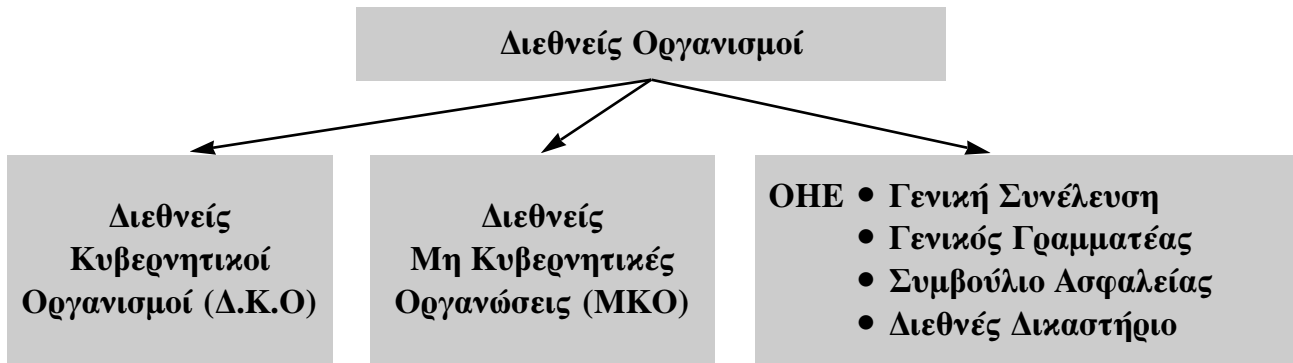
φωτ. 14.4 Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τον Πρόσφυγες (UNHCR) (www.unhcr.gr) είναι οργάνωση που λειτουργεί στο πλαίσιο του ΟΗΕ και ασχολείται με την προστασία των προσφύγων διεθνώς.

ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΥΠΑΓΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΝΤΟΛΗ ΤΗΣ ΎΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ - ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Περιοχή	Πρόσφυγες	Αιτούντες άσυλο	Επαναπατρισμένοι πρόσφυγες	ΕΕΧ και Άλλοι*	Σύνολο 1η Ιαν. 2002
Ασία	5.770.300	33.100	49.200	2.968.000	8.820.700
Αφρική	3.305.100	107.200	266.800	494.500	4.173.500
Ευρώπη	2.227.900	335.400	146.500	2.145.600	4.855.400
Βόρεια Αμερική	645.100	441.700	-	-	1.086.800
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	37.400	7.900	200	720.000	765.400
Ωκεανία	65.400	15.600	-	300	81.300
ΣΥΝΟΛΟ	12.051.100	940.800	462.700	6.328.400	19.783.100

πίνακας 14.1 πηγή: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ

Βασικές έννοιες μαθήματος

14.2.3 Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)

Κατά τη διάρκεια του «ψυχρού πολέμου»* γεννήθηκαν δύο αμυντικοί Οργανισμοί, με σκοπό τη διαφύλαξη της ειρήνης και της ασφάλειας των μελών τους: Το NATO, που ιδρύεται από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και χώρες της Δυτικής Ευρώπης και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, στο οποίο συμμετείχαν οι χώρες της «Ανατολικής Ευρώπης». Ενώ σήμερα το Σύμφωνο της Βαρσοβίας διαλύθηκε, με την κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης τη δεκαετία του '90, το NATO παρέμεινε και σε αυτό προσχώρησαν και ορισμένες από τις πρώην ανατολικές χώρες .

Το NATO, για την επίτευξη των σκοπών του, χρησιμοποιεί στρατιωτικά και πολιτικά μέσα (πολιτικό και στρατιωτικό σκέλος). Για να αναλάβει νόμιμη δράση το NATO πρέπει αυτό να αποφασιστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, π.χ. η εισβολή των δυνάμεων του NATO στο Ιράκ το 1991 στον πόλεμο του Κόλπου. Τα τελευταία όμως χρόνια, γίνονται προσπάθειες για αυτόνομη λειτουργία του NATO, παράλληλα και υπεράνω του ΟΗΕ.

14.2.4 Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)

Ο ΟΑΣΕ αποτελεί το μοναδικό βήμα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιμετώπιση θεμάτων ασφάλειας, συνεργασίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στον ΟΑΣΕ, εκτός από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, συμμετέχουν οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Επιδιώξεις του είναι ο χειρισμός κρίσεων, η αποτροπή συγκρούσεων και η ειρηνική επίλυση των διαφορών.

* Ψυχρός πόλεμος: Οι ανταγωνιστικές σχέσεις, σε επίπεδο διπλωματικό και εξοπλιστικό, μεταξύ ΗΠΑ και πρώην Σοβιετικής Ένωσης και των συμμάχων τους, που διήρκεσε από το 1950 μέχρι και το τέλος της δεκαετίας το '80.

φωτ. 14.5 Δυνάμεις του NATO. Στις 17 Αυγούστου του 1974 η Ελλάδα αποσύρθηκε από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, διαμαρτυρούμενη για την αδυναμία του NATO να εμποδίσει την τουρκική επίθεση στην Κύπρο, πράξη που αντιβαίνει τον καταστατικό χάρτη της οργάνωσης. Οι σχέσεις στρατιωτικής συνεργασίας αποκαταστάθηκαν τον Ιούλιο του 1980. (www.nato.int).

φωτ. 14.6. Ειρηνευτικές δυνάμεις. Η Ελλάδα, το 1998, βοήθησε το έργο του ΟΑΣΕ στην μεταπολεμική Βοσνία, στέλνοντας 11 παρατηρητές, για τη στελέχωση των αποστολών του Οργανισμού στην περιοχή. Η ελληνική ειρηνευτική δύναμη στη Βοσνία βοήθησε επίσης αποτελεσματικά, στην επιτυχή διεξαγωγή των πρώτων εκλογών, μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου.

14.2.5 Άλλοι Διεθνείς Οργανισμοί - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης εδρεύει στο Στρασβούργο. Δημιουργήθηκε το 1949 και τα μέλη του ξεπερνούν σήμερα τα 40. Δραστηριοποιείται στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης, της δημόσιας υγείας, της προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων και κυρίως στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που αποτελεί και το κύριο επίτευγμα του οργανισμού, με την υπογραφή στη Ρώμη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών το 1950.

Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξασφαλίζεται από τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που λειτουργεί στο Στρασβούργο και ιδρύθηκε για να εξασφαλίσει την τήρηση της Συνθήκης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι ΜΚΟ είναι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε εθνικό και κυρίως διεθνές επίπεδο και έχουν σκοπούς **ανθρωπιστικούς** (Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, Γιατροί χωρίς Σύνορα, Γιατροί του κόσμου κ.ά.), **περιβαλλοντικούς** (Greenpeace, WWF κ.ά.), **προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων** (Διεθνής Αμνηστία) κ.ά.

Ονομάζονται **Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις** γιατί έχουν δημιουργηθεί από ενώσεις πολιτών και όχι από Κυβερνήσεις κρατών. Άλλες ΜΚΟ συνεργάζονται με το κράτος και άλλες είναι ανεξάρτητες, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να καταγγέλλουν τις κυβερνητικές πολιτικές, όταν αυτές έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς τους. Αποτελούν σήμερα την πιο ουσιαστική μορφή συνεργασίας των πολιτών σε θέματα αλληλεγγύης του αναπτυσσόμενου κόσμου προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και συνεργάζονται με τις Οργανώσεις του ΟΗΕ.

φωτ.14.7 Γ.Σ του ΟΗΕ. Στις 28/6/1998 η Τίτινα Λοϊζίδου, Κύπρια πολίτης, προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που εδρεύει στο Στρασβούργο, κατά του Τουρκικού κράτους, το οποίο μετά την εισβολή και κατοχή της Βόρειας Κύπρου, της στέρησε το δικαίωμα να διαχειρίζεται την περιοχή της. Το δικαστήριο τη δικαίωσε, επιδικάζοντάς της αποζημίωση 900.000 δολαρίων (www.echr.coe.int).

Διεθνής Αμνηστία

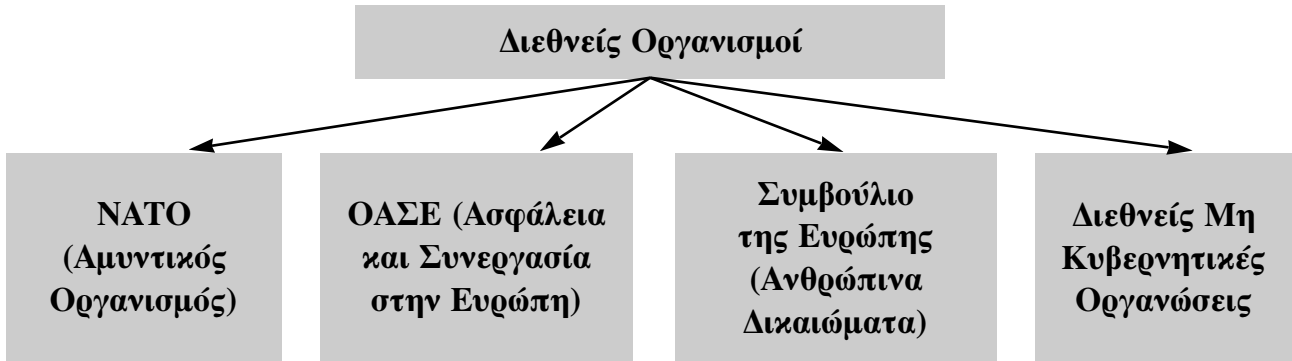
φωτ 14.8 Από τις πιο γνωστές ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην καταπάτηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι η Διεθνής Αμνηστία, με γραφεία και στην Ελλάδα. ☞ Μπορείτε να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες της (www.amnesty.gr) και να ενημερώσετε την τάξη. Μπορείτε επίσης να εγγραφείτε μέλη της και να στείλετε εργασίες σας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο εκπαιδευτικό περιοδικό που εκδίδει.

φωτ.14.9 Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Γιατροί του Κόσμου. Οι Γιατροί χωρίς σύνορα προσφέρουν τη βοήθειά τους α) Σε πληθυσμούς που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση, β) Στα θύματα που προκαλούνται είτε από φυσικούς είτε από ανθρώπινους παράγοντες, γ) σε όσους υποφέρουν από εξεγέρσεις χωρίς καμιά φυλετική, θρησκευτική ή πολιτική διάκριση. Περισσότεροι από 450 εθελοντές έλληνες γιατροί και νοσηλευτές συμμετέχουν σε προγράμματα στην Αρμενία, Παλαιστίνη, Αιθιοπία, Ζάμπια και σε άλλες περιοχές του πλανήτη.

Οι Γιατροί του Κόσμου, εκτός από τα Διεθνή Προγράμματα Βοήθειας σε εμπόλεμες χώρες, δημιούργησαν στην Ελλάδα το Ανοιχτό Πολυϊατρείο που προσφέρει περίθαλψη σε ανασφάλιστους και μετανάστες. Οργανώνουν επίσης προγράμματα στέγασης και τροφής σε καταυλισμούς.

Βασικές έννοιες μαθήματος

14.3 Ανθρώπινα Δικαιώματα

Ένας από τους βασικούς λόγους που επέβαλε, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τη διεθνή συνεργασία, μέσω των Διεθνών Οργανισμών, υπήρξε η προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Κεφ.14.1). Η διεθνής τραγική εμπειρία του ναζισμού οδήγησε στην πρώτη Διεθνή αναγνώρισή τους, με την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, στις 10 Δεκεμβρίου του 1948.

Με την Οικουμενική Διακήρυξη η διεθνής κοινότητα κατοχυρώνει και εγγυάται την προστασία του δικαιώματος όλων των ανθρώπων στη ζωή και την αξιοπρέπεια. Απαγορεύονται τα βασανιστήρια, η απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση, κάθε εμπόδιο στην ελευθερία της σκέψης, έκφρασης, θρησκευτικής πίστης, πολιτικής επιλογής και συμμετοχής στην πολιτική ζωή. Απαγορεύεται επίσης η άνιση αντιμετώπιση ατόμων και ομάδων εξαιτίας των πεποιθήσεων, του φύλου, της φυλής, της θρησκείας, της γλώσσας ή της αναπηρίας. Με αυτόν τον τρόπο, τα ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα του ανθρώπου αποκτούν **ενιαίο και οικουμενικό χαρακτήρα.**

Δεκάδες άλλες διεθνείς συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα υπογράφονται από τα Ηνωμένα Έθνη μέχρι σήμερα, οι οποίες: καταργούν τις φυλετικές διακρίσεις (1965), τα βασανιστήρια και τις ταπεινωτικές ποινές (1984), απαγορεύουν τη **γενοκτονία*** (1968), τις διακρίσεις κατά των γυναικών (1979), ορίζουν ως **απαράγραπτα**** τα

* Γενοκτονία: η εξόντωση φυλής ή έθνους (π.χ. ο ΟΗΕ έχει χαρακτηρίσει ως γενοκτονίες αυτές των Ποντιών και των Αρμενίων από τους Τούρκους και των Εβραίων από τους Ναζί).

**Απαράγραπτα εγκλήματα: Τα εγκλήματα που συνεχίζουν να διώκονται, ανεξάρτητα από την πάροδο του χρόνου. Τα εγκλήματα π.χ. του ναζισμού συνεχίζουν να διώκονται και απαιτούνται αποζημιώσεις από το Γερμανικό κράτος.

φωτ.14.10. Η Κιμ Φουκ έγινε το παγκόσμιο σύμβολο της φρίκης του πολέμου το 1972, όταν έτρεχε ουρλιάζοντας για να ξεφύγει από τις βόμβες ναπάλμ που κατέστρεφαν το χωριό της στο Βιετνάμ.

Τα δικαιώματα του ατόμου είναι σήμερα οικουμενικά. Αυτό δε σημαίνει ότι γίνονται και σεβαστά. Τα περισσότερα κράτη έχουν αναγνωρίσει τα δικαιώματα του ατόμου, αλλά χιλιάδες παραβιάσεις γίνονται καθημερινά διεθνώς.

↳ Να συλλέξετε από τον τύπο στοιχεία τέτοιων παραβιάσεων και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

φωτ.14.11 Ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός (www.icrc.org) δεν αποτελεί Διεθνή, αλλά ελβετική Οργάνωση, στην οποία έχει ανατεθεί από τα κράτη διεθνές ανθρωπιστικό έργο (Σύμβαση Γενεύης 1949). Σήμερα έχει 9000 αντιπροσώπους στα πεδία των μαχών, στην προσπάθεια εφαρμογής των κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (1968) και κατοχυρώνουν τα δικαιώματα του παιδιού (1989). Τις συμφωνίες αυτές **επικυρώνουν** (δέχονται) τα περισσότερα κράτη διεθνώς και αναλαμβάνουν με αυτόν τον τρόπο την υποχρέωση να τις εφαρμόζουν.

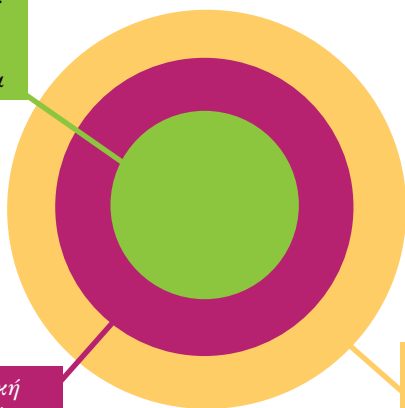
Στις Διεθνείς Συμβάσεις και συμφωνίες των κρατών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ανήκει και το **Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο** (ΔΑΔ), το οποίο εφαρμόζεται από τη Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού και έχει υπογραφεί από όλα σχεδόν τα κράτη. Εφαρμόζεται στις περιπτώσεις κηρυγμένου πολέμου (π.χ. Β' Παγκόσμιος), ένοπλης σύρραξης (π.χ. ΝΑΤΟ-Γιουγκοσλαβία) ή κατοχής εδάφους (π.χ. Ιράκ, Κύπρος, Παλαιστίνη). Οι κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου επιδιώκουν σε αυτές τις περιπτώσεις:

- να διακρίνουν και να προστατεύουν πρόσωπα που δε συμμετέχουν στις εχθροπραξίες (άμαχοι, ασθενείς, αιχμάλωτοι) και
- να περιορίσουν τα μέσα και τις μεθόδους πολέμου, απαγορεύοντας π.χ. τα χημικά ή βιολογικά όπλα, τη λιμοκτονία και επιβάλλοντας αντίστοιχα τις αρχές του σεβασμού της ζωής και της αξιοπρέπειας των αιχμαλώτων, την περίθαλψη τραυματιών κ.ά.

Εκτός από τη διεθνή προστασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύσσονται και προστατεύονται από **ομάδες κρατών**: Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000), ο αντίστοιχος χάρτης των Αφρικανικών κρατών (1981) και η Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1978) αποτελούν τέτοια παραδείγματα. Με αυτόν τον τρόπο η αναγνώριση και προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων διεθνώς πραγματοποιείται με βάση τον ακόλουθο πίνακα:

Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Εθνική Προστασία:
Σύνταγμα,
Νόμοι,
Δικαστήρια

Ευρωπαϊκή Προστασία:
Σύνταγμα, Νόμοι,
Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

Διεθνής Προστασία:
Οικουμενική Διακήρυξη, Δικαστήριο ΑΔ, Κυρώσεις ΟΗΕ

☞ Να αναζητήσετε ανάλογες αρχές «εξανθρωπισμού του πολέμου» στην αρχαία Ελλάδα (εκεχειρία, δίκη Αργινουσών το 406 π.Χ και καταδίκη Αθηναίων για μη περιουλλογή ναυαγών). Πόσο οι κανόνες αυτοί δέσμευαν και δεσμεύουν τους αντιπάλους;

φωτ. 14.12 Καταλιμοσύνη προσφύγων της αΥπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες «Εμείς οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών αποφασισμένοι Να σώσουμε τις ερχόμενες γενεές από τη μάστιγα του πολέμου, που δυό φορές στα χρόνια μας έφερε στην ανθρωπότητα ανείπωτη θλίψη, Διακηρύσσουμε...» Με αυτή τη φράση ξεκινά ο ιδρυτικός Χάρτης του ΟΗΕ. Η ειρήνη συνεχίζει να αποτελεί ευχή και είναι δύσκολο να κατοχυρωθεί ως ανθρώπινο δικαίωμα διεθνώς, παρότι από αυτήν εξαρτώνται στο σύνολό τους τα ανθρώπινα δικαιώματα.

φωτ. 14.13 «Παράλια μόνο για λευκούς» αναφέρει η κόκκινη ταμπέλα πίσω από το στρατόπεδο στη Ν.Αφρική, στη διάρκεια των φυλετικών διακρίσεων. Για περισσότερα από 40 χρόνια η λευκή μειονότητα των κατοίκων της Ν.Αφρικής υποχρέωνε την έγχρωμη πλειοψηφία των κατοίκων να ζει και να εργάζεται σε χωριστά μέρη (**απαρτχάιντ**). Τα Ηνωμένα Έθνη αγωνίστηκαν για την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων στη χώρα, με αποκλεισμό της Ν. Αφρικής από τον ΟΗΕ, τους Ολυμπιακούς Αγώνες και άλλες διεθνείς συναντήσεις. Το καθεστώς αυτό κατέρρευσε το 1990.

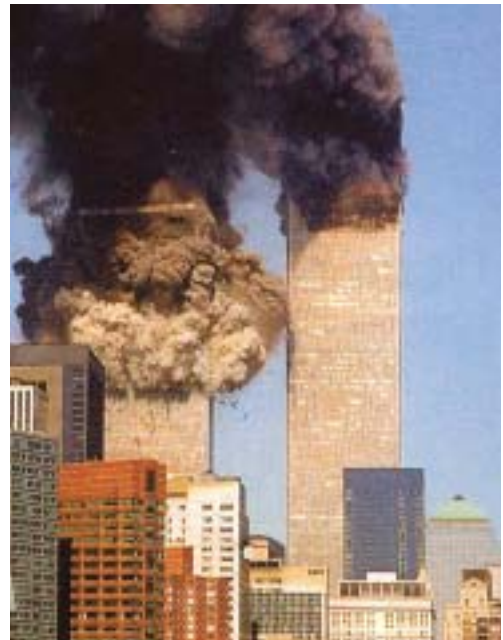
Η αναγνώριση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων δε σημαίνει ότι αυτά γίνονται σεβαστά και στην πράξη. Δεκάδες είναι καθημερινά οι **παραβιάσεις** τους ακόμα και στα κράτη που έχουν επικυρώσει τις παραπάνω διακηρύξεις και συμβάσεις. Στις περιπτώσεις **ατομικών παραβιάσεων**, τα άτομα έχουν το δικαίωμα:

- να καταγγείλουν τις παραβιάσεις στους Διαμεσολαβητές-Συνηγόρους (Εθνικό, Ευρωπαϊκό, Διεθνή) ή
- να προσφύγουν στα Δικαστήρια (εθνικά, Ευρωπαϊκό ή Διεθνή). Διεθνές Δικαστήριο το οποίο εκδικάζει τέτοιες παραβιάσεις είναι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, με έδρα το Στρασβούργο, το οποίο ανήκει στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Στο δικαστήριο μπορούν να προσφύγουν για παραβιάσεις άτομα κατά κρατών τα οποία έχουν επικυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.

Σε περίπτωση μαζικών και συνεχών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο ΟΗΕ μπορεί να επιβάλλει **διεθνείς κυρώσεις**. Παραδείγματα τέτοιων κυρώσεων είναι ο αποκλεισμός από τον ΟΗΕ και τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ν.Αφρικής μέχρι την κατάργηση του φυλετικού διαχωρισμού (απαρτχάιντ) το 1990, ο αποκλεισμός (εμπάργκο) της πρώην Γιουγκοσλαβίας το 1991 κ.ά.

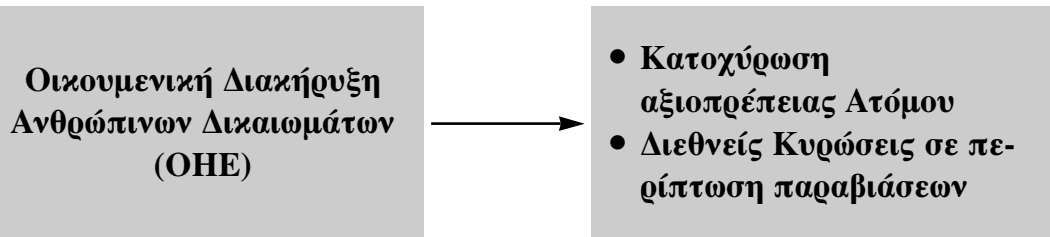
Εκτός όμως από τη διεθνή νομοθεσία και προστασία, ο σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων, προϋποθέτει ενεργούς πολίτες που διεκδικούν και υπερασπίζονται το **δημοκρατικό πολίτευμα**, εφόσον αυτό αποτελεί τη βασική εγγύηση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Υλικό για παραβιάσεις θα βρείτε και στις ιστοσελίδες του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι (www.greekhelsinki.gr), του Ιδρύματος Μαργκοπούλου (www.mfs.gr) και της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (από www.dsnet.gr). Φόρμα για καταγγελία παραβιάσεων στο Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων θα βρείτε στο www.echr.coe.int

φωτ 14.14 11 Σεπτεμβρίου 2001 Η τραγική επίθεση στους δίδυμους πύργους στη Ν.Υόρκη, σηματοδοτεί την έναρξη νέων κύκλων διεθνών επεμβάσεων για την πάταξη της διεθνούς τρομοκρατίας, αλλά και παράλληλα οδηγεί σε νέες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Βασικές έννοιες μαθήματος

14.4 Η θέση της Ελλάδας στον κόσμο

Ο ρόλος ενός κράτους στον διεθνή χώρο καθορίζεται από την γεωγραφική, δημογραφική*, πολιτική και οικονομική θέση του, στην παγκόσμια κατάταξη των διακοσίων περίπου κρατών του πλανήτη. Από την άποψη αυτή, η Ελλάδα είναι μια χώρα με σχετικά μικρή έκταση και πληθυσμό, που βρίσκεται στο σημαντικό για τα διεθνή δεδομένα Νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης. Συγχρόνως, η Ελλάδα σήμερα, μετά τα τριάντα χρόνια (1974-2004) της **Ελληνικής Δημοκρατίας** και τα 25 χρόνια συμμετοχής της στη ΕΕ, αποτελεί ένα κράτος με σταθερότητα τόσο στους δημοκρατικούς θεσμούς, όσο και στην οικονομική της ανάπτυξη (μεταξύ 25ης και 29ης θέσης στην παγκόσμια οικονομική κατάταξη).

Εξάλλου, στο διεθνή χώρο η Ελλάδα συμμετέχει ως ιδρυτικό μέλος στον ΟΗΕ και σε όλους σχεδόν τους Διεθνείς Οργανισμούς που λειτουργούν είτε στο πλαίσιο του ΟΗΕ (Ουνέσκο, Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, Συμβούλιο Ευρώπης), είτε ανεξάρτητα από τον ΟΗΕ (ΝΑΤΟ, ΟΟΣΑ, ΟΑΣΕ).

Ως μέλος εξάλλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετέχει ενεργά στις διεθνείς ανθρωπιστικές, οικονομικές, και πολιτικές πρωτοβουλίες της Ένωσης, διαδραματίζοντας ένα σταθερά σημαντικό διεθνή ρόλο.

Με αυτά τα δεδομένα, η Ελλάδα αποκτά ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη, την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών και την προστασία του περιβάλλοντος και των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

φωτ.14.15 Κέρκυρα. Τα Ελληνικά νησιά και οι αρχαιότερες αποτελούν πόλο έλξης χιλιάδων τουριστών ετησίως.

Το 9% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ελλάδας, προέρχεται από τη γεωργία. Το 22% από τη βιομηχανία. Ήδη, η Ελλάδα, με παράδοση στην τσιμεντοβιομηχανία και τη βιομηχανία τροφίμων, εισέρχεται στην παραγωγή τεχνολογίας και τηλεπικοινωνιών. Το 70% του ΑΕΠ προέρχεται από τις υπηρεσίες. Σημαντικό μέρος του εθνικού πλούτου εξάλλου, προέρχεται από τη ναυτιλία και τον τουρισμό. Στους τομείς αυτούς η χώρα μας κατέχει την 3η και 15η θέση παγκόσμια.

✎ Να ενημερωθείτε για τη διεθνή θέση της χώρας μας στους δύο αυτούς τομείς από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (www.not.gr) και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (www.egovyn.gr).

φωτ.14.16 Οι ελληνικής καταγωγής πολίτες του κόσμου (βλ. κεφ. 7.2), κάτοικοι περισσότερων από 140 νέων πατριδών, προέρχονται από τα κύματα ελλήνων μεταναστών του προηγούμενου αιώνα, όταν η Ελλάδα αποτελούσε χώρα εξαγωγής εργατικού δυναμικού. Αυτός ο ελληνοισμός της διασποράς, οι απόδημοι και οι ομογενείς**, αποτελούν γέφυρες διαπολιτισμικής συνεργασίας. Σε 3.500.000 ανέρχεται ο απόδημος Ελληνισμός στην Αμερική, σε 1.300.000 στην Ευρώπη, 700.000 στην Αυστραλία και 200.000 στην Ασία και την Αφρική. Μπορείτε να ενημερωθείτε για τους Έλληνες της Διασποράς από τη **Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού** (www.ggae.gr). Σήμερα η Ελλάδα από χώρα εξαγωγής μεταναστών είναι χώρα υποδοχής μεταναστών. Να συζητήσετε στην τάξη τις υποχρεώσεις που γεννά ο νέος αυτός ρόλος.

* Δημογραφικός: αυτός που αφορά τον πληθυσμό (δῆμος = λαός, πληθυσμός+ γράφω).

** Απόδημοι, Ομογενείς: Οι ξενιτεμένοι (απόδημοι) Έλληνες. Ομογενείς=ομοεθνείς, δηλαδή αυτοί που ανήκουν στο ίδιο γένος, έθνος.

πίνακας 14.2 Οι γείτονες χώρες που περιλαμβάνονται στο ΣΟΑΒ. Με την ιδιότητά της ως κράτους-μέλους της ΕΕ και του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα διαθέτει το 0,20% του ετήσιου Ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της σε **διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια**. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα έχει καταρτίσει 5ετές Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΣΟΑΒ 2002-2007), το οποίο προβλέπει χρηματοδότηση δράσεων για την προώθηση παραγωγικών επενδύσεων και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου στις βαλκανικές χώρες.

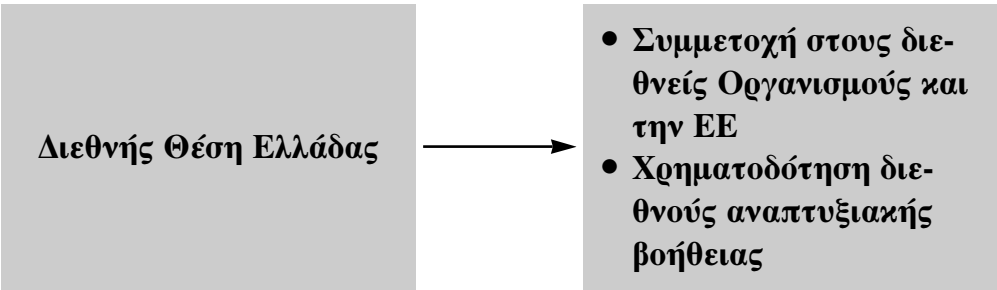
☞ Να συζητήσετε στην τάξη πόσο σημαντικές είναι οι οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της Ελλάδας με τις βαλκανικές γείτονες χώρες.

φωτ. 14.17 Το σήμα της Ολυμπιακής Επεχειρίας. Ο πολιτισμός αποτελεί έναν χώρο στον οποίο η Ελλάδα έχει μία σημαντική παγκόσμια παρουσία. Η γλώσσα, το θέατρο, η ποίηση, η μουσική, ο χορός, η φιλοσοφία, τα μνημεία τέχνης και αρχιτεκτονικής, οι Ολυμπιακοί Αγώνες και η Ολυμπιακή επεχειρία αποτελούν στοιχεία διεθνούς προβολής της χώρας.

☞ Να συζητήσετε στην τάξη τρόπους καλλιέργειας αυτής της πλούσιας παράδοσης, στο πλαίσιο της τοπικής σας κοινωνίας.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Εργασίες-δραστηριότητες

1. Σε ομάδες των 5-6 ατόμων να συγκεντρώσετε υλικό από τον τύπο και το διαδίκτυο για καθέναν από τους λόγους που έκαναν αναγκαία τη Διεθνή συνεργασία (ειρήνη, παγκοσμιοποίηση οικονομίας, έρευνας και τεχνολογίας, ανισότητες, ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον).
2. Να επικοινωνήσετε με την Unicef ή να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της (www.unicef.org) και να ενημερωθείτε για τον τρόπο που εξασφαλίζει τους πόρους της η Οργάνωση. Να συζητήσετε τη σκοπιμότητα της συμμετοχής σας στα προγράμματά της.
3. Το 1989 ο ΟΗΕ ψήφισε τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Με βάση τη Σύμβαση, όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στη μόρφωση, την τροφή, την υγιεινή διαβίωση, την ασφάλεια και την προστασία. Γιατί τα παιδιά έχουν ανάγκη από μεγαλύτερη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους; Να συγκεντρώσετε από τον τύπο παραδείγματα παραβιάσεων. Να μετατρέψετε σχόλια του τύπου σε σενάριο και να το παρουσιάσετε δραματοποιημένο ομαδικά στην τάξη.
4. **πηγή Α:** «Καθένας μας είναι υπεύθυνος για κάθε τι και για κάθε ανθρώπινο ον» Ντοστογιέφσκι
πηγή Β: «Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ξεκινούν από μικρά και κοντινά μέρη, τόσο μικρά και κοντινά που δε φαίνονται στο χάρτη» Ελεανώρ Ρούσβελτ
 - α. Να δώσετε παραδείγματα για την ευθύνη μας σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άλλοι. Τι μπορείτε να κάνετε για να προωθήσετε και να προασπίσετε τα ανθρώπινα δικαιώματα;
 - β. Να δώσετε παραδείγματα από «μικρά κοντινά μέρη» όπου ξεκινούν τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
5. Να αναζητήσετε την Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και να την αναρτήσετε στο σχολείο. Να επιλέξετε ένα από τα άρθρα της Διακήρυξης και να συγκεντρώσετε από τον τύπο υλικό για παραβιάσεις του διεθνώς.
6. «Ο καθένας έχει δικαίωμα ελευθερίας γνώμης και έκφρασης...» άρθρο 19 Οικουμενικής Διακήρυξης του ΟΗΕ.
 Πρέπει να υπάρχει ελευθερία λόγου; Στην απάντησή σας να αναφερθείτε σε εθνικά και διεθνή παραδείγματα παραβίασης του σχετικού δικαιώματος.
7. Να κάνετε μικρή έρευνα για τις οικονομικές δραστηριότητες και για τα αναπτυξιακά έργα (π.χ www.metro.gr, www.venizelosairport.gr, www.attikiodos.gr) που αναπτύσσονται στην τοπική σας κοινότητα και να την παρουσιάσετε στην τάξη. Να συνδέσετε την έρευνά σας με το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

- A. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και εφόσον κατανόησες τις καινούργιες έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα τις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου και πάλι το αντίστοιχο μάθημά σου:
 1. Να αναφέρεις δύο λόγους για τους οποίους κρίνεται ότι είναι αναγκαία σήμερα η διεθνής συνεργασία και να τους υποστηρίξεις με παραδείγματα.

2. Ποιο χώρο ονομάζουμε διεθνή;
 3. Σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται οι διεθνείς οργανισμοί;
 4. Πότε τοποθετείται ιστορικά η γέννηση του Ο.Η.Ε. και ποιοι είναι οι σκοποί για τους οποίους δημιουργήθηκε;
 5. Πάνω σε ποιους σκοπούς δραστηριοποιούνται σήμερα οι ΜΚΟ;
 6. Γιατί τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι Οικουμενικά;
 7. Τι σημαίνει για ένα κράτος η επικύρωση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων;
 8. Ένα κράτος παραβιάζει το δικαίωμα των γυναικών στην ισότητα, απαγορεύοντας στις γυναίκες να ασκούν συγκεκριμένα επαγγέλματα, αν και έχει επικυρώσει τη Διεθνή Διακήρυξη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε. Πού μπορούν να προσφύγουν οι γυναίκες Οργανώσεις;
 9. Ποιοι παράγοντες ορίζουν το διεθνή ρόλο της Ελλάδας σήμερα;
 10. Απόδημοι Ομογενείς της Διασποράς: Ποια κατηγορία Ελλήνων δηλώνει ο όρος;
- B. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:
1. Στο σύστημα του ΟΗΕ δραστηριοποιούνται οργανώσεις όπως:
 - α. Η Unicef
 - β. Οι γιατροί χωρίς σύνορα
 - γ. Η Greenpeace
- Γ. Συμπλήρωσε τις λέξεις που εξηγούν τα αρκτικόλεξα:
- Ο.Η.Ε. Ο _____ Η _____ Ε _____
 Μ.Κ.Ο. Μ _____ Κ _____ Ο _____
- Δ. Να γράψεις στο κενό αριστερά της Α Στήλης δεδομένων, το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει:
Α	Β
_____ Διεθνής Αμνηστία	A. Ειρήνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, ανάπτυξη
_____ Unesco	B. Πολιτικοί, στρατιωτικοί σκοποί
_____ ΟΗΕ	Γ. Επιστήμη-πολιτισμός
_____ NATO	Δ. Δικαιώματα παιδιού
_____ Unicef	E. Ανθρώπινα Δικαιώματα
- E. Τώρα, χαρακτηρίσε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές και Λ για τις λανθασμένες)
1. Βασικός λόγος που επιβάλλει τη διεθνή συνεργασία είναι η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης Σ Λ
 2. Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα προστατεύονται αποκλειστικά από τον ΟΗΕ Λ
 3. Ο Ο.Η.Ε μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις στα κράτη που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα Σ Λ
 4. Η Ελλάδα συμμετέχει στους περισσότερους Διεθνείς Οργανισμούς Σ Λ
 5. Η διεθνής θέση ενός κράτους καθορίζεται αποκλειστικά από το μέγεθός του Σ Λ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΝΝΟΙΩΝ-ΟΡΩΝ-ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

A			
Αγωγή Κατανάλωτή	52	Βασιλευόμενη	68
Περιβάλλοντος	117	Δημόσια επιχείρηση	100
Υγείας	116	Δημοτικό διαμέρισμα	101
Αειφόρος Ανάπτυξη βλ. βιώσιμη ανάπτυξη		Δημοψήφισμα	68, 69
Αθλητισμός	54	Διαθεματικότητα	7-8
Αλληλεπίδραση (ατόμου-κοινωνίας)	13	Διαστρωμάτωση κοινωνική	25
Ανεξιθρησκία	112	Διαφάνεια	81,82
Ανισότητα (κοινωνική)	48, 25, 73	Διεθνείς Οργανισμοί	136 επ.
Ανώτατο Συμβούλιο		Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο	142
Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ)	100	Διεθνές Δίκαιο	133 επ.
Αξία (κοινωνική)	23	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	138
Απαράγραπτα εγκλήματα	141	Διεθνή Ανθρώπινα Δικαιώματα	107
Απαρτχάϊντ	142	Διεθνής Αμνηστία	46, 140
Αποκεντρωτικό σύστημα	99	Διεθνής Ερυθρός Σταυρός	141
Αρχή Διάκρισης Λειτουργιών	71, 74	Δικαιοσύνη	44
Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	111	Δικαστήρια	74, 96
Ασφάλεια (προσωπική)		Δικαστική λειτουργία	74, 95
Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ)	106, 124	Δικαιώματα ατομικά	106, 108 επ.
Αττικό Μετρό	125	κοινωνικά	106, 114-115
Τραμ	28	πολιτικά	106, 113-114
Αυτοδιοίκηση	100	Δικτατορία	67
Αυτοέλεγχος	44		
B		E	
Βία αθλητική	54-55	Εθελοντισμός	15, 131
Βιομηχανική επανάσταση	27	Εθνικό κράτος	62
Βιώσιμη ανάπτυξη	52, 117	Έθνος	62
Βουλή	88-91, 96	Εκλογές Βουλευτικές	77
Εφήβων	79, 81	Δημοτικές	77
		Ευρωεκλογές	77
Γ		Εκλογικές Περιφέρειες	80
Γάμος	34, 38	Εκλογικό σώμα	77
Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού	144	Μέτρο	79
Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς	131	Σύστημα	79
Γενετική ταυτότητα (DNA)	110	Εκτελεστική λειτουργία	74
Γενοκτονία	141	Έλεγχος κοινωνικός	44
Γιατροί του κόσμου	48, 140	Εναλλακτική θητεία	109
Γιατροί χωρίς σύνορα	48, 140	Επιστολική ψήφος	78
		Ευρώ	130
Δ		Εκπαιδευτικά Προγράμματα	
Δημογραφικός	149	Ευρωπαϊκά	131
Δημοκρατία	67-69	Ευρωπαϊκή Ένωση	62, 83, 121 επ.
Προεδρευόμενη	68	Επιτροπή	125, 128
Προεδρική	68	Οικονομική Κοινότητα	123-124
		Ευρωπαϊκό Δικαστήριο	125, 129
		Δικαστικό Δίκτυο (eurojust)	94
		Κοινοβούλιο	123-127

Νέων	125	πολυπολιτισμική	16
Συμβούλιο	123, 126	πλουραλιστική	81
Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής	127	πολιτική	60
Εφημερίδα της Κυβερνήσεως	90, 92	πολιτών	81-83
G		Κοινωνικά προβλήματα	47επ.
Greenpeace	116-117, 140	Κοινωνικοποίηση	38επ.
H		Κόμμα πολιτικό	80, 81
Ηλεκτρονική Δημοκρατία	129	Κράτος	41, 62
Θ		Κοινωνικό	73, 114
Θανατική ποινή	43	Δικαίου	72-73
Θέση κοινωνική	21-22	Κυβέρνηση	90, 93-94, 96
κατακτημένη/δοτή	21-22	Κυκλοφοριακή Αγωγή	53
Θεσμοθέτηση	32	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας(ΚΟΚ)	53
Θεσμοποίηση	32	Λ	
Θεσμός	31επ.	Λαϊκή Νομοθετική Πρωτοβουλία	68
Τυπικός/άτυπος	32	Κυριαρχία	71
Θρησκευτική ελευθερία	112	Λογοκρισία	112
I		M	
Ίδρυμα Μαραγκοπούλου	104	Μεταβολή(κοινωνική)	27επ.
Ιθαγένεια	77	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	33, 49, 83, 140
Ινστιτούτο καταναλωτή	146	ΜΜΕ	33, 41, 42, 54, 55, 83-84, 113
Ισότητα	108-110	Μοναρχία	67
ευκαιριών	109	Μονογονεϊκή Οικογένεια	35
φύλων	109	N	
K		NATO(North Atlantic Organisation)	139
Κανόνες	10, 23-24, 43, 60	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση	102
Τυπικοί/άτυποι	24	Νομικά Πρόσωπα	100
Κάστα	25	Νομοθεσία, νόμος	44
Καταναλωτισμός	49, 51	Νομοθετική λειτουργία	74, 88
Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων(ΚΕΔΚΕ)	98	O	
Κέντρο Ενημέρωσης		Οικογένεια	34, 39, 40
Για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)	118	πυρηνική/εκτετ.	34
Κέντρα Απασχόλησης		Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)	128
Περίθαλψης Ηλικιωμένων(ΚΑΠΗ)	19	Οικουμενική Διακήρυξη	
Κινήματα κοινωνικά	49, 81	Δικαιωμάτων Ανθρώπου	22, 141, 142
Κινητικότητα	26	Ολυμπιακή εκχειρία	145
Κλωνοποίηση	110	Ολυμπιακοί Αγώνες	
Κοινή γνώμη	112	Ομάδες κοινωνικές	13 επ.
Κοινωνία	12-13, 28, 47	ευάλωτες	16, 131
Παραδοσιακή	27	Ομογενείς	62, 144
πλανητική (πλανητικό χωριό)	83, 84	Οργανισμός Απασχόλησης	
πληροφορίας	83, 133	Εργατικού Δυναμικού(ΟΑΕΔ)	26
		Οργανισμός για την Ασφάλεια	

και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)... 139
 Οργανισμός Ηνωμένων
 Εθνών (ΟΗΕ)... 49, 137επ.
 Οργανισμοί Τοπικής
 Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)... 100-101

Π

Παγκοσμιοποίηση... 27
 Παιδικά Χωριά SOS... 35
 Παραοικονομία... 50
 Παραολυμπιακοί Αγώνες... 54
 Παραπληροφόρηση... 42, 84
 Πατριαρχική οικογένεια... 34
 Περιφέρεια διοικητική... 100
 Πόλις... 60-61
 Πολιτεία... 60-61
 Πολίτευμα... 67
 Πολιτική... 63
 Πολίτης... 61
 ενεργός... 81-83
 Πολιτισμός... 12
 Πολυκομματισμός... 81
 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου... 74
 Προεδρικό διάταγμα... 92, 94
 Πρόεδρος Δημοκρατίας... 67, 72, 92-93, 96
 Προκατάληψη... 16-50
 Προσηλυτισμός... 112
 Προϋπολογισμός... 91, 131
 Πρωθυπουργός... 93
 Πρωταθλητισμός... 54

Ρ

Ρατσισμός... 16, 17, 48
 Ρόλος κοινωνικός... 22-23

Σ

Σύγκρουση Ρόλων... 23
 Συμβούλιο Ευρώπης... 140
 Συμπεριφορά... 13
 Συνήγορος του Παιδιού... 111
 Πολίτη... 111
 Συνθήκη Μάαστριχτ... 121

Ρώμης... 121
 Σέγκεν... 130
 Συνοικιακά Συμβούλια... 101
 Σύνταγμα... 70-71, 81, 106
 Ευρωπαϊκό... 121, 130

Τ

Τάξη κοινωνική... 25
 Ταύτιση... 42
 Τεχνολογική Επανάσταση... 27
 Τύπου ελευθερία... 112

Υ

Υγεία... 116
 Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους πρόσφυγες... 138
 Υπογεννητικότητα... 35
 Υποσιτισμός... 51
 Υπουργείο Εθνικής Παιδείας... 40, 43, 94, 114
 Υφυπουργός... 94

U

Unesco... 138
 Unicef... 48, 49

Φ

Φτώχεια... 49-52
 σχετική-απόλυτη... 49-50

W

WWF... 46, 140

X

Χαρακτηριστικά
 ατομικά/ κοινωνικά... 13
 Χώροι Υγιεινής Ταφής
 Απορριμάτων(ΧΥΤΑ)... 101

Ψ

Ψήφος... 78
 Ψηφοφορία... 78
 Ψυχρός πόλεμος... 139

Ευρετήριο Ηλεκτρονικών Διευθύνσεων που αναφέρονται στο Βιβλίο

1. **Γενικοί Αναζητητές**
 - www.google.com, www.in.gr
2. **Δημόσιες και Ανεξάρτητες Υπηρεσίες, Αρχές και πολιτικά κόμματα**
 - Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: www.dpa.gr
 - Ανώτατο Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού: www.sae.gr
 - Γενική Γραμματεία Αθλητισμού: www.sports.gov.gr
 - Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού: www.ggae.gr
 - Γενική Γραμματεία Ισότητας: www.isotita.gr
 - Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς: www.neagenia.gr
 - Εθνικό Κοινοβούλιο: www.parliament.gr
 - Εθνικό Τυπογραφείο: www.etk.gr
 - Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού: www.not.gr
 - Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες: www.gcr.gr
 - Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας(ΚΕΘΙ): www.kethi.gr
 - Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας(ΚΚΕ): www.kke.gr
 - Νέα Δημοκρατία(ΝΔ): www.nd.gr
 - Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού(ΟΑΕΔ): www.oaed.gr
 - Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ): www.pasok.gr
 - Προεδρία της Δημοκρατίας: www.presidency.gr
 - Συνασπισμός: www.synaspismos.gr
 - Συνήγορος του Πολίτη: www.synigoros.gr

Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων των Υπουργείων αναφέρονται στις σελίδες 93-94 του βιβλίου.

3. **Διεθνείς Θεσμοί**
 - Διεθνής Ερυθρός Σταυρός: www.icrc.org
 - Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών Ελσίνκι: www.greekhelsinki.gr
 - Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: www.echr.coe.int
 - NATO: www.nato.int
 - ΟΗΕ: www.un.org
 - Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους πρόσφυγες: www.unhcr.org
 - Unesco: www.unesco.org
 - Unicef: www.unicef.gr
4. **Ειδικές Ιστοσελίδες**
 - Αντιντόπινγκ: www.nodoping.gr
 - Άτομα με Ειδικές Ανάγκες: www.disability.gr
 - Αττικό μετρό: www.metro.gr
 - Αττικό τραμ: www.tram.gr
 - Ίδρυμα Μαργαροπούλου: www.mfhr.gr
 - Νόμπελ (Βραβεία): www.nobelprizes.com
5. **Ευρωπαϊκή Ένωση**
 - Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής: www.europa.eu.int/institutions/ombudsman/
 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή: www.ee.gr, www.europa.eu.int
 - Ευρωπαϊός Καταναλωτής: www.yomag.net
 - Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: www.europarlament.gr
6. **Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις**
 - Γιατροί του Κόσμου: www.mdgreece.gr
 - Γιατροί χωρίς Σύνορα: www.msf.gr
 - Διεθνής Αμνηστία: www.amnesty.gr
 - Ένωση Καταναλωτών Ποιότητας Ζωής(ΕΚΠΟΙΖΩ): www.ekpizo.gr
 - Greenpeace: www.greenpeace.gr
 - Ινστιτούτο Καταναλωτή(INKA): www.inka.gr
 - Παιδικά χωριά ΣΟΣ: www.sos_village.gr
 - WWF: www.wwf.gr
7. **Περιοδικά**
 - Γαιόραμα: www.georama.gr
 - National Geographic: www.nationalgeographic.gr

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν προς απόδειξη αυτού βιβλιόσημο. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α')

BIBΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.